

TARTU ÜLIKOOL
Ühiskonnateaduste instituut

Johanna Toplaan

EELK Tartu Pauluse koguduse sotsiaaltöö

Bakalaureusetöö

Juhendaja MSW Merle Linno

Tartu 2014

Abstract

The aim of this thesis was to get overview about social work in EELK Tartu Paulus Church on the basis of different counterparts.

The theoretical part of the paper provides an overview of different topics that could help to understand the context of the empirical research and topics connected with Christian social work. The empirical part describes and analyses the social work in Tartu Paulus church on the basis of the opinions of interviewees (comparing the opinions of different counterparts).

Three interviews were carried out: first with leader of Tartu Paulus church, second with workers of soup kitchen and third with a specialist from city government. On the basis of interviews four bigger topics were investigated (opinions of interviewees): 1) what kind of social work is made in Tartu Paulus Church and who the target groups of this work are; 2) what does the cooperation between local municipality and Paulus church look like, how it has been 3) what is the importance of social work of local church for the local community and 4) how or how much Christian faith affects the way of making social work.

The descriptions about social work in Tartu Paulus church by different counterparts differed quite much, but at the same time there were not any controversies, only the different opinions were complementary.

Probably the best known and the most visible part of social work in Tartu Paulus church is the provision of urgent social help, but actually there are many more social work fields where Tartu Paulus church has a quite big role: leading people in need to the right places where they can get help that is needed (giving information), childcare/ kindergarten, remembering and celebrating church older members` birthdays. In addition to that there is also daily natural assistance that is enacted people to people and as a church there is also sharing the word of God.

The church is opened to cooperation as an actor in social field and does cooperation also with the local municipality. Tartu Paulus church is a positive example how local church can play an important role in the work of local municipality. Church can complement secular social work very well.

Sisukord

Abstract	2
Sisukord	3
Sissejuhatus	5
1. Sotsiaaltöö, sotsiaalne töö ja koguduse sotsiaaltöö	7
1.1. Sotsiaaltöö ja sotsiaalne töö	7
1.2. Mõiste „sotsiaaltöö“ kasutus ja koguduse sotsiaaltöö	7
2. Holistiline lähenemine	8
2.1. Holism kristlikus sotsiaaltöös	8
2.2. Holism ilmalikus ja ametlikus sotsiaaltöös	9
2.3. Lähenemine Eesti sotsiaaltöös	9
3. Kristlik taust ja sotsiaaltöö	10
3.1. Kristlik abistamistöö sotsiaaltöö kujunemise ajaloos	10
3.2. Diakooniatöö ja selle lähtekohad	11
4. Koguduste poolt tehtav sotsiaaltöö	13
4.1. Sotsiaaltöö kogudustes	13
4.2. Pauluse kogudus vältimatu sotsiaalabi osutajana	14
5. Kodutus	15
5.1. Kodutuse kontseptsioon ja kodutuse põhjused	15
5.2. Kodutus Tartu linnas	17
6. Empiiriline uurimus	18
6.1. Metoodika	18
6.2. Uurimuse tulemused ja analüüs	23
6.2.1. Pauluse koguduses tehtava sotsiaaltöö iseloomustus	24
6.2.2. Supiköögis käijate iseloomustus	31
6.2.3. Koostöö kohaliku omavalitsusega	39
6.2.4. Kohaliku koguduse tähtsus kohaliku kogukonna jaoks sotsiaaltöös	40
6.2.5. Kristliku usu mõju sotsiaaltöö tegemisele	43
6.2.6. Lisaväärtus, mida supiköögi külastajatele pakutakse	47

Kokkuvõte	52
Kasutatud allikad	54

Sissejuhatus

Kuigi Eesti inimeste elus on religioon muutunud viimase paarikümne aasta vältel tähtsamaks, on nõukogude korra ajal Eestis valitsenud usuvaenulik situatsioon jätnud tugeva jälje (Saar, 2012) ning eestlased on suhteliselt sekulaarne rahvas. Kiriku roll Eesti elus on suhteliselt ebaselge ning ebaselge on ka kiriku/koguduse roll sotsiaaltöös. Eestis ei ole riigikirikut, kuid samas kirik kui institutsioon eksisteerib ning omab päris olulist kohta ka sotsiaaltöö maastikul. Eestis on päris palju tegutsevaid kirikuid, mis sotsiaalse töö/ sotsiaaltöö tegemisega ühiskonda palju panustavad. Samal ajal inimesed, kes ise sellesse töösse otseselt kaasatud ei ole (või sellega mingil viisil seotud), teavad sellest väga vähe. Koguduste sotsiaaltööga seonduvat on varasemalt ka vähe uuritud.

Uuritud on näiteks kiriku tähtsust maal tehtava sotsiaalse töö kontekstis (Illik, 2011) ning kirikute võimalusi ja probleeme sotsiaalhoolekandes kaasa aitamiseks (Kits, 2011). Mõlemast uurimusest selgus, et kogudustel on suhteliselt oluline roll rikastamiseks sotsiaaltöömaastikku. Maarika Kits on 2011. aastal uurinud Tartu linna 15 kogudust ning toob oma Lääne-Viru Rakenduskõrgkoolis kaitstud lõputöös välja, et kogudustes abistatakse vastavalt võimalustele paljulapselisi peresid, vaeseid, kodutuid, sõltlasi, haigeid ja eakaid inimesi (Kits, 2011).

Kuna varasemad uurimused on olnud üldisemat laadi, siis nägin vajadust konkreetsemaks analüüsimiseks ning otsustasin välja valida ühe koguduse, mille puhul teostada juhtumianalüüs koguduse sotsiaaltöö kohta. Tartu linna kirikutest on Tartu Pauluse kogudus suurim ning seal asub ka vältimatu sotsiaalabi osutamise punkt ja tehakse tihedat koostööd kohaliku omavalitsusega, seepärast tundus sotsiaaltöö uurimise seisukohalt huvitavaim ning otstarbekaim valida uurimisobjektiks just Pauluse koguduse sotsiaaltöö.

Käesolevas töös eelistan läbivalta kasutada pigem koguduse sotsiaaltöö kui kiriku sotsiaaltöö mõistet, kuigi mitte detailidesse laskudes võib neid mõisteid võtta sünonüümina. Koguduse all mõtlen eeskätt kristlikke kogukondi, millega nende liikmed ennast samastavad. (Ammerman, 2002, Christian Social Services, 2011 kaudu).

Uurimuse põhieesmärgiks on saada ülevaade EELK Tartu Pauluse Koguduses tehtavast sotsiaaltööst erinevate osapoolte (koguduse juht, supiköögi töötaja, linnavalitsuse esindaja) arvamuste alusel.

Eesmärgi täitmiseks püstitatud uurimisülesanded on uurida Pauluse koguduse näitel:

- millist sotsiaaltööd ning milliste sihtrühmadega tehakse ning milline on Pauluse koguduse sotsiaaltöö eripära nende endi ja KOVi esindaja arvamuste alusel;
- milline on koostöö kohaliku omavalitsusega kiriku spetsialisti ja kohaliku omavalitsuse spetsialisti arvamuse alusel;
- milline tähtsus on kohalikul kogudusel sotsiaaltöös kohaliku kogukonna jaoks kiriku spetsialisti ja kohaliku omavalitsuse spetsialistide arvamuse alusel;
- kuidas või kui palju mõjutab kristlik usk sotsiaaltöö tegemise viisi uurimuses osalejate arvamuste alusel.

Töö esimeses pooles keskendun erinevatele teemadele, mis aitaksid paremini mõista minu empiirilise uurimuse konteksti ning kristliku sotsiaaltööga seonduvat. Esimeses peatükis püüan positioneerida koguduse sotsiaaltööd sotsiaalne töö versus sotsiaaltöö jaotuses, teises peatükis käsitlen holistilist lähenemist nii ilmalikus kui kristlikus sotsiaaltöö, kolmandas käsitlen kristlikku abistamistööd sotsiaaltöö kujunemise ajaloos ning diakooniatööd ja selle lähtekohtasid, neljandas keskendun koguduste poolt tehtavale sotsiaaltööle ning viiendas kodutusele ja kodututele (Pauluse supiköögi sihtgrupist lähtuvalt). Käesoleva töö teine pool on empiirilise uurimuse osa, mis algab probleemiseadega ning jätkub metoodika, tulemuste, analüüsi ja aruteluga.

1. Sotsiaaltöö, sotsiaalne töö ja koguduse sotsiaaltöö

1.1. Sotsiaaltöö ja sotsiaalne töö

Rahvusriikide ja tänapäevaste valitsemismudelite tekkimisega 19. sajandi II poolel arenes avaliku sfääri ja privaatsfääri vahele vahelüli, mida Donzelot (1980) on nimetanud sotsiaalseks alaks. (Parton, 1999). Traditsioonilises ühiskonnas oli inimeste n-ö kontrollijaks ja toetajaks peamiselt kogukond, kuid modernses ühiskonnas olid kogukonnad nõrgenenud. Seepärast oli vaja kahe sfääri – avaliku sfääri ehk riigi ja privaatsfääri – vahele uut tegevusala. Selleks, justkui vahelüliks avaliku sfääri ning privaatsfääri vahele, sai sotsiaaltöö. (Parton, 1999).

Peale sotsiaaltöö kuuluvad sotsiaalsesse alasse ka teised erinevad abistavad, toetavad, õpetavad, juhendavad erialad, mis teevad sotsiaalse iseloomuga tööd (Selg, 2013), näiteks psühholoogiline nõustamine ja kriisiabi, hingehoid, noorsootöö, sotsiaal- ja eripedagoogika ning kriminaalhooldus. See on sotsiaaltöö laiemas mõttes, mida nimetatakse sotsiaalseks tööks. Sinna kuulub ka kirikutes tehtav sotsiaalne töö (s. h diakooniatöö), mille eesmärk on inimeste individuaalne abistamine, aga ka kogukonna loomine ja toetamine. Sotsiaalne töö on suunatud indiviidi ja tema erinevate ühiskonna liikmeks olemise murede lahendamisele ning lisaks tööle keskkonnaga inimese ümber.

1.2. Mõiste „sotsiaaltöö“ kasutus ja koguduse sotsiaaltöö

Sotsiaaltöö mõistet kasutatakse sageli üldistatult, eristamata konkreetselt sotsiaaltöö ja sotsiaalse töö mõisteid. Rääkides koguduses tehtavast sotsiaaltööst ja/või sotsiaalsest tööst koondan käesolevas töös need mõlemad mõisted ühisnimetaja „sotsiaaltöö“ alla.

Üldistan koguduses tehtava sotsiaalse töö sotsiaaltöö üldise mõiste alla ka sellepärast, et kogudustes tehtav töö ühtib sotsiaaltööga. Sotsiaaltöö olemuse juurde kuuluvad sotsiaaltöö tegija eetika ja väärtushinnangud, humanistlik inimkäsitlus (millistelt positsioonidelt lähtutakse inimesi abistades), mis hõlmab inimõigused, sotsiaalse õigluse printsiibi, inimese tahte austamise, tema potentsiaalidesse uskumise ja keerulised inimsuhted, kuna sotsiaaltööd

ei tehta masinate ja seadmete abil, vaid enamasti sümbolite ja inimeste toel (Tamm ja Tikko, i. a). Tugevat eetikat, väärtushinnanguid ning humanistlikku inimkäsitlust koguduses tehtav sotsiaaltöö kahtlemata esindab ja seepärast lähtungi ühtsest mõistest „sotsiaaltöö“.

2. Holistiline lähenemine

2.1. Holism kristlikus sotsiaaltöös

Sageli ei tegutse kogudustes sotsiaaltöö alal vastava (kõrg)haridusega inimesed. Niisiis pole mõtet oodata, et lähtuvalt sotsiaaltöö teooria tundmisest, tuginetaks seal konkreetsele teoreetilisele baasile. Tegutsetakse praktikast lähtuvalt ning ajendatuna mingite vajaduste märkamisest. Pean silmas üldist olukorda, kus paljudel koguduse sotsiaaltöö tegijatel ei ole otseselt sotsiaaltöö alast haridust (Reede, 2012), kuid sellest hoolimata teevad nad seda tööd, kuna näevad vajadust selle järele, ning praktika käigus tuleb kogemusi ja teadmisi aina juurde. Kogudustel on olemas harjumus ja oskused tegelemaks abivajajatega (*ibid*). Kuid siinkohal ei taha ma alatahtsustada sotsiaaltöölase hariduse olulisust. Tegelikult vajaksid paljud koguduse sotsiaaltöö tegijad sotsiaaltöö alaseid täiendkoolitusi, et oma tööd veelgi paremini teha (Kits, 2011).

Kristlik õpetus suunab ligimeste (ehk kaasinimeste) märkamisele ja abistamisele ning näeb inimest mitte ainult kui materiaalse/ füüsiliste vajadustega olendit, vaid ka hingelist ja vaimset. Tulenevalt sellest, et inimeses ei nähta mitte ainult ühte tasandit, vaid mitut erinevat, lisaks millele on inimene veel interaktsioonis teda ümbritsevate inimeste ja keskkonnaga, liigitaksin kristliku lähenemises sotsiaalses töös holistilise lähenemise alla. Holistilise lähenemise all ei pea ma silmas mitte ainult tavapärasest süsteemiteooriale omast käsitlust, et inimest ei saa võtta lahus tema keskkonnast (Payne, 2005), vaid holismi laiemalt - inimese käsitlemist tervikuna, nähes inimeses ja tema elus erinevaid tahke, mis kõik on omavahel tihedasti seotud. Ka (ilmaliku) sotsiaaltöö ja laiemalt sotsiaalse töö aluspõhimõtete hulka kuulub holistiline lähenemine (Hare, 2004). Niisiis võib holistilist inimkäsitlust pidada üheks ühiseks aluspõhimõtteks kristliku ja ilmaliku sotsiaaltöö vahel, kuid erinevus tuleb sisse

selles, milliseid tahke terviku osadena käsitletakse ning kuidas seda käsitlust praktikas rakendatakse.

2.2. Holism ilmalikus ja ametlikus sotsiaaltöös

Ülikoolis õppimise aja jooksul kuuldu/õpitu põhjal ja isiklikest sotsiaaltöö alastest kogemustest lähtuvalt on jäänud mulje, et Eesti (ametlikus) sotsiaaltöös on sageli domineeriv teenusekesksus, mitte inimesekesksus. Inimese vajadusi kaetakse vastavalt võimalustele, mis tihti tähendab mõningase materiaalse abi/rahalise toetuse andmist, kuid see kõik on sedavõrd raamidesse surutud, et kliendil võib sageli puudu jääda tundmisest, et teda võetakse inimest kui tervikut.

Malcolm Payne (2005) toob välja, et sotsiaaltöö väärtused on humanistlikud ja spirituaalsed. Seetõttu peaks sotsiaaltöös eeldatavasti domineerima idee inimeste kohtlemisest terviklikena (holistlik lähenemine). Samas toob Payne (2005) välja ka põhjuse sellele, miks need potentsiaalselt sümpaatsed ideed alati sotsiaaltöö tegemise käigus ei väljendu: põhjus peitub eelkõige sotsiaaltöö raamistikus, milles töötavad sotsiaaltööd tegevad ametlikud institutsioonid, kes esindavad sotsiaalset kontrolli ning bürokraatlikke funktsioone. Sotsiaaltöö väärtused ja ideeline lähenemine on küll kaunid, kuid tulenevalt sotsiaaltöö korraldamisest, bürokraatlikest protseduuridest, manageristlikust lähenemisest ning liigse sotsiaalse kontrolli funktsiooni tagamise vajadusest, võivad humanistlikud ideed ja inimese tervikuna käsitlemine argises sotsiaaltöö praktikas kõrvale jääda.

2.3. Lähenemine Eesti sotsiaaltöös

Judit Strömpl (2012) kirjutab sellest, et sotsiaaltöö hõlmab ühteaegu ametniku tegevust ja ka inimlikkuse põhimõtetest lähtumist selle sõna kõige laiemas tähenduses, sest sotsiaaltöötaja ülesannete hulka kuulub nii paberite täitmine kui isikliku abi osutamine – ta on nii ametnik, nõustaja kui hingehoidja. Siiski võib see liiga sageli jääda vaid ideaaliks, kuna sotsiaaltöötajad ei jõua (või mõni võib-olla ei näe ka mõtet) keskenduda kõigele, kuna see muudaks nende töö liiga ebaefektiivseks. Nii võib sotsiaaltöös domineerima jääda pigem ametnikupõhisus ning managerism, mis tähendab põliste sotsiaaltöö väärtuste asemel

tõhususest ja kulutuste optimeerimisest lähtumist (Selg, 2013, b). Ei saa öelda, et Eestis oleks praegu välja kujunenud üks kindel erialane diskursus, kuid teatud jooni ja mõtteviisi saab siiski eristada ning on võimalik välja tuua erinevaid diskursuseid, mis on Eesti sotsiaaltööd mõjutanud või mõjutamas. Tegeledes eri valdkondades, tegeleb sotsiaaltöö väga erinevate sihtgruppidega ja siduserialade juhtivad diskursused avaldavad sotsiaaltööle päris tugevat mõju (Strömpl, 2012). Nii on ka managerism saanud Eesti sotsiaaltöö märkimisväärseks mõjutajaks ning sageli tundub, et üheks tugevaimaks.

Kristlik sotsiaaltöö ehk siis ühtlasi ka koguduse sotsiaaltöö, ei ole ilmselt niivõrd manageristlik, formaalne ja bürokraatia poolt piiritletud, kui üldine KOVi sotsiaaltöö, samas on koguduse sotsiaaltöö KOVi sotsiaaltööga võrreldes vähem professionaalne.

Kogudustes tegelevad diakooniatööga enamasti vaimulikud koostöös teiste töötajate ja vabatahtlikega. Enamasti on koguduste diakooniatöötajad hõivatud ka muude ametitega, näiteks on diakooniatöö eest vastutajaks koguduse sekretär või kirikuteener. Palgalisi, ainult diakooniatööle pühendunud töötajaid on peamiselt nendes kogudustes, kelle käest ostab teenust kohalik omavalitsus. Töötajad on mitmesuguse haridusliku taustaga, paljud on osalenud diakoonia-alastel koolitustel või on sotsiaaltöö-, meditsiini- või teoloogiaalase haridusega. (Diakooniatöö kogudustes, i. a).

Vaatamata kohati väiksemale professionaalsusele, saab kristlik sotsiaaltöö olla heaks täienduseks formaalsele lähenemisele, eriti, kuna omab holistilist fookust. Sotsiaaltöö holistiline fookus on tegelikult universaalne kogu sotsiaaltöö puhul, kuid sotsiaaltöö praktikad võivad kasvõi riigiti olla üpriski erinevad, sõltudes ajaloolistest, kultuurilistest, poliitilistest ja sotsiaalmajanduslikest tingimustest (Proposed Global ..., 2014). Eesti puhul ei saa väita, et üldiselt holismile väga suurt tähelepanu pööratakse, samas koguduse sotsiaaltööl on selleks palju potentsiaali.

3. Kristlik taust ja sotsiaaltöö

3.1. Kristlik abistamistöö sotsiaaltöö kujunemise ajaloos

Kristlik mõtteviis põhineb judaismil, mis õpetab, kui oluline on armastada oma ligimest nagu iseennast. Jeesus õpetas, et iga inimene, kes abi vajab, on meie ligimene ning igaüks neist vajab hoolt. Varakristlik kirik oli tuntud selle poolest, et abistati vaeseid ja ühiskonna poolt hüljatuid, jagades neile toitu, materiaalselt toetust ja kaasates neid hoolivasse kogukonda. Juba rohkem kui 2000 aastat on kristlased abivajajate eest koguduste ja religioosete organisatsioonide kaudu hoolt kandnud. (Christian Social Services, 2011). Juba varastes juudi ja kristlikes traditsioonides peeti abi tagamist vaestele, orbudele, leskedele, haigetele, erivajadustega inimestele, vangidele ja vahialustele, reisijatele ning naabritele väga oluliseks ning soodustati selle arengut igati. Kui abivajajate eest hoolitsemine sai formaliseeritud organisatsioonideks ning vabatahtlikud hakkasid otsima suuremat efektiivsust oma abistamistöös, sündis sotsiaaltöö profession (Christian Social Services, 2011). Kristlik abistamistöös on sotsiaaltöö kujunemise ajaloos äärmiselt olulise tähtsusega. Näiteks Ameerika Ühendriikides olid üle 250 aasta peaaegu kogu organiseeritud sotsiaalabi religioosse tagapõhjaga (Cnaan, 1997). Kuid sotsiaalteenused ja hoolekanne ei arenenud religioosses raamistikus mitte ainult USAs, vaid ka mujal (*ibid*).

Sajandite jooksul on sotsiaalse hoolekande valdkonnad ja meetodid muutunud. Kaasaegne ilmalikustunud ühiskond näeb kirikus teistsugust partnerit kui nähti varasematel, kristluse ja ühiskonna ühtekuulumise sajanditel. Religiooni roll ühiskondlikus elus on taandumas nendes valdkondades, kus demokraatliku seadusandluse, hariduse ning isegi elu- ja varakindlustuse toel justkui ei vajata enam pöördumist Jumala poole, sest inimeste igapäevaelu reguleeritakse riikliku sotsiaalhoolekande abil. (Kurg, 2012). Siiski ei saa religiooni ning kristliku hoolekande rolli sotsiaaltöö arengus mingil viisil vähetahtsaks pidada.

3.2. Diakooniatöö ja selle lähtekohad

Kristlikku sotsiaaltööd, mida tehakse kogudustes, nimetatakse sageli diakooniatöök. Diakoonia mõiste on tegelikult laiem, kui koguduse sotsiaaltöö, kuid koguduse sotsiaaltöö lähtub diakoonia põhimõtetest ja nende rakendamisest.

Sõna „diakoonia” tuleneb kreekakeelsest sõnast *diakonia* ning tähendab teenimist ehk mõistena isiklikku teenimist konkreetsetes eluolukordades. (Diakoonia lähtekohad, i. a) „Tõeline teenimine tähendab loobumist ning valmisolekut kannatusteks ja ohvriteks. Sellise

teenimise jõuallikaks on Kristuse elu ja lunastus.“ (*ibid*). Diakooniatöö ja selle alla kuuluva sotsiaaltöö ajendiks on Kristuse õpetus ja Jumala halastav armastus, mille mõistmine paneb inimesed nägema elu ning inimesi enda ümber teise pilguga ja avaldub soovis ka ise teisi inimesi teenida, aidata.

Diakoonia on ka Kristuse evangeeliumi tunnistamine, mis tõelisel ja õigel viisil ei piirdu ainult sõnadega, vaid usk inkarneerub armastustegudena ja ligimese ehk kaasinimese koormate kandmisena. (*ibid*). Armastusetegusid ei tehta mitte esmase eesmärgiga kutsuda inimesi meelearandusele. Samuti ei ole esmaseks eesmärgiks inimesi „usku pöörata“ nagu usukauged inimesed võivad eelarvamuslikult mõelda. Oluliseks peetakse võtta inimest sellisena nagu ta on ning armastada ka endast teistsuguseid.

„Jeesus osutas erilist armastust neile, kes olid abitud, tõrjutud, rõhutud ja ühiskonnast välja tõugatud. Kristlikus koguduses pole mõeldav inimese tõrjumine rahvuse, rassi, keele või muu eripära tõttu. Inimväärikuse kaitsmine tähendab muu hulgas ka selliste seadusandlike struktuuride loomist, mis hoiavad ära üksikisiku või inimrühma ärakasutamise või nende õiguste piiramise.“ (*ibid*). Niisiis võib öelda, et diakoonias on olulisel kohal ka inimväärikuse kaitsmine.

Kogu kogudus/kristlik kirik kui usklite kogukond on oma olemuselt diakooniline. „Nii nagu Jeesus tuli maailma, et teenida, mitte olla teenitud, nii on ka kirik ja kristlased tema järgijatena kutsutud teenima, st esindama diakoonilist eluviisi.“(*ibid*). Diakoonilisele eluviisile on iseloomulik vastutustundlikkus, hoolimine ja hoolitsemine. See tähendab kaasinimese kõrvale asumist, tema lähedal olemist ja kuulamist, rõõmu ja kurbuse jagamist, julgustamist ja toetamist, see tähendab osaks saamist kaasinimese elust. Rakendades diakoonilist eluviisi ja diakonilist abistamistööd, erineb koguduse sotsiaaltöö muude organisatsioonide (KOV, MTÜ jne) poolt tehtavat sotsiaaltööst päris suurel määral, kuna formaalses sotsiaaltöös pigem hoitakse inimesega distantsi, mitte ei soovita olla osa tema elust. Niisiis ei käi koguduse sotsiaaltööga kokku ka klient-spetsialist suhe – vähemalt mitte väga tugevasti.

Eespool oli juba juttu holistilisest lähenemisest ehk inimesele terviklikult lähenemisest kristlikus sotsiaaltöös. Selline lähenemine on sõnastatud ka diakoonia strateegilise lähtekohana laiemalt: „Diakooniatöös lähenetakse inimesele terviklikult, võttes arvesse tema vaimseid, hingelisi, materiaalseid ja sotsiaalseid vajadusi ning austades tema isiksust.“ (*ibid*).

Tähelepanu osutatakse sellele, et raskustesse sattunud ei tohi kunagi vaadelda abi osutamise passiivse objektina, vaid teda tuleb toetada, nii et ta elaks oma elu vastutustundlikult ja iseseisvana. Inimese probleemset olukorda või muud nõrkust ei tohi mingil viisil ära kasutada ja tema usulised või muud veendumused ei või olla takistuseks abi saamisel. (*ibid*). Tegelikult on see ühtiv tänapäevase „edumeelse“ arusaamaga sotsiaaltöö olemusest – sotsiaaltöö sellisena, nagu see olla võiks või olema peaks. Näiteks Eesti sotsiaalala töötaja eetikakoodeksisse on kirja pandud, et sotsiaalala töötaja on diskrimineerimise vastu ja töötab inimeste heaolu tagamise nimel sõltumata nende võimekusest, vanusest, kultuurist, soost, perekonnaseisust, sotsiaal-majanduslikust staatusest, poliitilistest eelistustest, seksuaalsest orientatsioonist, uskumustest, nahavärvist või muudest füüsilistest omadustest (Sotsiaalala töötaja ..., 2005), mis peegeldab samu põhimõtteid, mida diakoonia strateegilistest lähtekohtadest võib välja lugeda. Ning sotsiaaltöö rahvusvaheline definitsioon väljendab väga selgelt holistilisi põhimõtteid (Hare, 2004; Proposed Global ..., 2014).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et diakoonia on koguduse eluviis. See on usu tõeks elamine ja nähtavaks saamine igapäevaelus. Diakooniatöö näol on omavalitsuse seisukohast lähtudes tegemist sotsiaal- ja haridustööga, kuid nii või teisiti on seda võimalik käsitleda inimese teenimisena.

4. Koguduste poolt tehtav sotsiaaltöö

4.1. Sotsiaaltöö kogudustes

Sotsiaaltöö kogudustes tugineb diakoonilistele alustele ning seda tehakse erinevates kogudustes ja erinevates konfessioonides. Eesti Evangeelne Luterlik Kirik (EELK) on Eestis kõige suurem ja kõige organiseeritum kristliku sotsiaaltöö tegija. EELK moodustab oma ligikaudu 180 000 koguduse liikmega suurima uskkonna Eestis (2007. aasta rahvusvaheline ..., 2007). Seepärast on põhjendatud keskenduda eelkõige sotsiaaltööle luterlikus liinis.

Kogudused ja kiriklikud organisatsioonid rakendavad diakooniat ellu dialoogis ja vajadusel koostöös avalike ja eraorganisatsioonidega. Diakooniatöö ei konkureeri nendega, vaid lähtub

oma tegevuses omadest põhimõtetest ja väärtustest. Diakooniale spetsialiseerunud organisatsioonid pakuvad enamasti sotsiaal- ja/või tervishoiuteenust koostöös konsistooriumi või kogudustega, alludes neile või toimides iseseisvana nende kõrval. (Diakoonia lähtekohad, i. a).

Regulaarset organiseeritud diakooniatööd tehakse EELK 164-st kogudusest ligikaudu seitsmekümnes (Diakooniatöö kogudustes, i. a; Kogudused, 2005). Spetsialiseerunud asutusi on nende koguduste juures viis: Saaremaal Kuressaare Linna Lastevarjupaik Laurits, Kärđlas Hiiumaa EELK Diakooniakeskus, Rāpinas koguduse hooldekodu, Tallinnas Peeteli Kiriku Sotsiaalkeskus ja Viljandis Pauluse koguduse diakooniamajas töötav laste varjupaik. Oma diakooniamaja, -punkt või -jaam on lisaks veel kuue koguduse juures: Kärđlas, Kuressaares, Märjamaal, Pärnus, Rāpinas ja Valgas. (Diakoonitöö kogudustes, i. a).

Paljud kogudused teevad koostööd KOV-idega. Esineb igasuguse tasemega koostööd, alates infovahetusest ja lõpetades omavalitsusele mitut laadi teenuste pakkumisega (laste varjupaik, hooldekodu, supiköök, vältimatu sotsiaalabi, avahooldus jne). Vajadusel toimub humanitaarabi (kasutatud riided ja mööbel) vahendamine kohalike omavalitsuste sotsiaalosakondadele (kust see läheb jõuab abivajajateni). Enamasti suhtuvad omavalitsused koostöösse kogudustega positiivselt, kuid initsiatiivi ootavad pigem koguduselt. (*ibid*).

Tartus on Pauluse kogudus hea näide sellest, kuidas koostöös kohaliku omavalitsusega osutab kogudus ka ametlikku sotsiaaltöö teenust.

4.2. Pauluse kogudus vältimatu sotsiaalabi osutajana

Sotsiaalhoolekande seaduse (RT I 1995, 21, 323) järgi on vältimatu sotsiaalabi piisavate elatusvahenditeta isiku olukorrale vastavad hädavajalikud sotsiaalhoolekandelised abinõud, mis tagavad vähemalt toidu, riietuse ja ajutise peavarju. Tartus osutab vältimatu sotsiaalabina ööbimisteenust Tartu linna asutus Varjupaik, aadressil Lubja 7 ning muud vältimatut sotsiaalabi Tartu Pauluse Kogudus (Vältimatu sotsiaalabi, 2014).

Tartu Pauluse kirikus asuvas vältimatu sotsiaalabi jagamispunktis osutatakse supiköögitteenust ja riideabi (Vältimatu sotsiaalabi, 2014). Linnavalitsus teenuse tellijana tasub igakuiselt teenuse osutamisega seotud püsikulude eest, kokkulepitud tasu sooja toidu portsjoni ja

kuivtoidu paki eest ning kulupõhiselt (vastavalt riideabi hinnakirjale) riideabi eest (Vältimatu sotsiaalabi ..., 2013). Toitu jagatakse esmaspäevast laupäevani sotsiaalabiosakonna poolt väljastatud tõendite alusel. Samal ajal on tegelikult võimalus väikese tasu eest supiköögis süüa igal inimesel, kes vähegi soovib. Söögiks pakutakse suppi ning selle kõrvale leiba, saia ja magusat teed. Toidu jagamine toimub esmaspäevast laupäevani. Laupäeval antakse inimesele kaasa lisaks kuivtoidupakk pühapäevaks, samuti riiklikele pühadele eelnevatel päevadel. Kohti on söögisaalis 16-20. Aasta lõikes käib keskmiselt päeva jooksul supiköögis söömas 65 inimest. (Sotsiaaltöö, i. a). Vältimatu sotsiaalabi osutaja võib anda taotlejale ühekordset riideabi ja toiduabi kuni kolme ööpäeva vältel, kui tegemist on esmakordse pöördumisega. Toidu- ja riideabi pikemaajaliseks saamiseks tuleb taotlejal esitada avaldus sotsiaalabi osakonna piirkonnakeskuse sotsiaaltöötajale. (Vältimatu sotsiaalabi..., 2014).

Tartu Pauluse kogudus on üheks positiivseks näiteks sellest, kuidas kiriklik sotsiaaltöö täidab ühiskondlikus plaanis kaalukamat rolli. Lisaks vältimatu sotsiaalabi osutamisele linnavalitsusega kokkulepitud vormingus, on jagatud inimestele ka lihtsalt tuge ja hingeabi, aidatud abivajajaid arsti juurde pääsemisel, julgustatud tööd otsima, manitsetud korrektsusele ja viisakusele, mõnikord ka kainusele, nõutud esmaste hügieeninõuete täitmist, ravitud külmetust ja haavu, jagatud käsimüügist saadavaid ravimeid (Sotsiaaltöö, i. a).

Samal ajal toimib Pauluse koguduses ka diakooniatöö laiemalt, kuid vältimatu sotsiaalabi osutamine on Pauluse koguduse sotsiaaltöös kõige silmapaistvamaks väljundiks. Vältimatu sotsiaalabi saajatest moodustavad põhiosa Tartu linna kodutud, seepärast pean oluliseks käsitleda lähemalt ka kodutuse teematikat.

5. Kodutus

5.1. Kodutuse kontseptsioon ja kodutuse põhjused

Erinevates riikides ning erinevate autorite poolt määratletakse kodutust üpriski erinevalt. See on ka mõistetav, kuna riigiti erinevad nii traditsioonid, elamisstandardid ja –harjumused kui ka keskkonnafaktorid. USAs kasutatakse mõistet kodutus, näitamaks eelkõige teatud staatust

ühiskonnas, Suurbritannias aga vaadatakse kodutust pigem kui eluasemeturu fenomeni (Fitzpatric ja Christian, 2006). Eestis puudub ametlik kodutu määratlus.

Eri riikide kodutuse definitsioonide võrdluse tulemusena on mitmed autorid arvanud, et Eestile sobib kõige paremini Rootsisis kasutatav määratlus, mille järgi kodutu on inimene, kellel puudub isiklik või türitud eluase või alalised majutustingimused ning kes on suunatud ajutisele alternatiiveluasemele või ööbib väljas. (Kõre, 2003). Samas ei ole kodutus tegelikult vaid eluasemeprobleem. See on laiem isiklik, sotsiaalne, kultuuriline, majanduslik ja poliitiline probleem (Kõiv, 2004).

Ühelt poolt on kodutud need, kellel puuduvad vahendid ja sidemed, mis on vajalikud endale küllaldase elukoha tagamiseks. Kuid kodutus tähendab ka mittekuuluvust, ühiskonnast eraldatuse seisundit, mida iseloomustab ühendavate lülide puudumine sidumaks isikut sotsiaalsete struktuuride võrgustikega. Niisiis tähendab kodu enam kui lihtsalt sobiva peavarju olemasolu, see tähendab ka teatud „sotsiaalses maailmas“ olekut. (Barak 1991, viidanud Kõiv 2004).

Erinevate uurimuste põhjal saab öelda, et kodutuseni võivad viia väga erinevad põhjused. Need jagatakse peamiselt individist tulenevateks ning struktuurilisteks ehk süsteemi puudulikkusest lähtuvateks põhjusteks. (Avramov 1999, Casavant 1999, Doherty et al 2002, Edgar et al 2000, Fitzpatrick 1998; Swärd 1999, viidanud Kõiv 2004). Võib öelda, et kodutus on struktuuriliste ja individuaalsete tegurite interaktsiooni tulemus (Olsson ja Nordfeldt, 2008). Kodutuks olemist seletavad kõige sagedamini niisugused faktorid nagu vaesus, tööpuudus, muutused eluasemeturul, perekondlikud ja sotsiaalsed suhted ning psüühikahäiretega isikute deinstitutionaliseerimine. (Kõiv, 2004). Kodutud ei ole homogeenne grupp. Madal sissetulek või selle puudumine, eriala puudumine ja madal haridustase, vaimse tervise probleemid, sõltuvusainete kuritarvitamine, nõrk sotsiaalne võrgustik – kõik need on asjaolud, mis võivad põhjustada kodutust, aga ei ole tingimata kodutust määravad tingimused.

5.2. Kodutus Tartu linnas

Kodutuse valdkonda ei ole Tartus viimastel aastatel põhjalikumalt uuritud. Kodutus on nähtus, mida tuleb kindlasti uurida konteksti keskselt, st Tallinna kodutuse uuringud Tartu kodutute jaoks suure tõenäosusega ei sobi. Viimase teadaoleva põhjalikuma uurimuse kodutuse ja kodutute kohta Tartu linnas tegi Eva Kõiv oma 2004. aastal kirjutatud magistritöö „Kodutus Tartu linnas: põhjused ja võimalikud lahendused“ raames. Hulgaliste intervjuude põhjal läbi viidud uuringust selgus nii mõndagi olulist, mis aitab paremini aru saada, milline on seisukord kodututega Tartu linnas.

Toon välja mõned olulisemad tulemused, mis viidatud uuringu põhjal selgusid:

- Uuringust tuli välja, et kodutuse ajaline kestus on pikk. Üle poole küsitletutest on olnud kodutud enam kui kaks aastat.
- Suurem osa kodututest on üksikud. Väga vähesed saavad abi oma lähedastelt ega looda sellele ka tulevikus. Peresidemed on nõrgad, kuid siiski peetakse oma lähedasi elus olulisteks.
- Alkoholi tarbijaid on kodutute hulgas suhteliselt palju. Mitmed uurimuses osalejad vastasid, et alkoholi tarbivad nad selleks, et leevendada valusid või unustada kasvõi ajutiseks oma probleemid. Leiti, et alkohol on odavam valude leevendamise vahend kui ravimid. Samuti leiti, et alkohol on hea „külmarohi“.
- Huvitav tulemus oli see, et valimis osalenud kodutute haridustase oli väga kõrge. Nii meeste kui naiste puhul oli keskmine õppeaeg 11 aastat.
- Kodutud hindavad oma motivatsiooni olukorrast väljatulemiseks kõrgelt. Enamik ei ole rahul praeguse olukorraga. Töö leidmist tähtsustab suur osa kodututest, oluliseks peetakse hädaabitöödel osalemise võimalust. (Kõiv, 2004).

6. Empiiriline uurimus

Uurimisprobleem:

Tartu Pauluse koguduse kohta on teada, et ta on linnavalitsuse partner vältimatu sotsiaalabi osutamisel, samas, ei ole teada täpsemalt, mida ja kuidas seal tehakse, mis on selle tähendus kogukonnale ja linnale ning laiemalt üldse kristliku/kiriku sotsiaaltöö roll Eesti sotsiaaltöö maastikul. Varem ei ole uuritud ka seda, kuidas mõjutab Eesti kontekstis kristliku ühenduse (kiriku) poolt tehtavat sotsiaaltööd kristlik taust ja usk. Töö (sellise teemavaliku) kaudne eesmärk on tõsta teadlikkust kogudus(t)es tehtavast sotsiaaltööst ja kristlikust sotsiaaltööst.

Uurimuse põhieesmärgiks on saada ülevaade EELK Tartu Pauluse Koguduses tehtavast sotsiaaltööst erinevate osapoolte (koguduse juht, supiköögi töötaja, linnavalitsuse esindaja) arvamuste alusel.

Põhieesmärgist lähtuvalt püstitan järgnevad **uurimisküsimused**:

- Millist sotsiaaltööd ning milliste sihtrühmadega Tartu Pauluse koguduses tehakse. Pauluse koguduse sotsiaaltöö eripära nende endi ja KOVi esindaja arvamuste alusel;
- Milline on Pauluse koguduse koostöö kohaliku omavalitsusega kiriku spetsialisti ja kohaliku omavalitsuse spetsialisti arvamuse alusel (kuidas see on läinud/toiminud);
- Milline tähtsus on kohalikul kogudusel sotsiaaltöös kohaliku kogukonna jaoks kiriku spetsialisti ja kohaliku omavalitsuse spetsialistide arvamuse alusel;
- kuidas või kui palju mõjutab kristlik usk sotsiaaltöö tegemise viisi uurimuses osalejate arvamuste alusel.

6.1. Metoodika

6.1.1. Uurimistöö metoodika

Käesolevas töös uurin empiirilises osas Pauluse koguduses tehtavat sotsiaaltööd spetsialistide arvamuste põhjal ning leian, et parim lähenemisviis selle jaoks, on kvalitatiivne uurimisviis. Kvalitatiivne lähenemine võimaldab koguda kompetentsetelt inimestelt informatsiooni ja

uurida nende kogemust, arvamust (Strömpl, 2013). Selline uurimismeetodi valik on käesoleva uurimustöö raames põhjendatud, kuna minu eesmärk on uurida, kuidas Pauluse koguduse sotsiaaltööd näevad ja mõtestavad erinevad kompetentsed osapooled.

Kvalitatiivses uurimises on püüdluseks ennekõike leida ja avalikkuse ette tuua tõsiasi, selle asemel, et tõestada juba olemasolevaid väiteid (Hirsjärvi jt, 2007).

Selleks, et avastada sotsiaalse tegevuse tegelikku tähendust, peab uurija püüdma päevavalgele tuua igapäevaste rutiinsete tegevuste taga peituvaid avamusi (Laherand, 2008). Kvalitatiivsete andmete analüüsi eesmärk on kogutud andmetest tähendusi välja lugeda ehk interpreteerida ning eesmärgiks ei ole absoluutse tõe esitamine, vaid pigem näidata ühte vaatenurka.

6.1.2. Andmete kogumise ja analüüsi meetodika

Analüüsitavad andmed uurimistöö jaoks kogusin intervjuude teel.

Intervjueeritavate valik lähtus sellest, kellelt saadava info abil tekiks võimalikult mitmekülgne pilt:

- Tartu Pauluse koguduse juhiga (abiõpetajaga)
- Supiköögi töötaja(te)ga
- Linnavalitsuse sotsiaalvaldkonna spetsialistiga

Kasutasin andmekogumise meetodina poolstruktureeritud intervjuusid. Intervjuude läbiviimiseks koostas eelnevalt kavade. Mul olid uurimisküsimustest lähtuvalt läbi mõeldud teemad, mille osas ma soovisin, et intervjueeritavad neid kindlasti mingil viisil oma vastustes puudutaks. Koostas ka täpsemad intervjuu küsimused, kuid intervjuu ajal lähtusin intervjuu loomulikust kulust ning varasematest vastustest ning kõiki varem valmis mõeldud intervjuu küsimusi sellisel kujul ei küsinud. Püüdsin suures osas lähtuda ka sellest, kuhu intervjuude käigus iga intervjueeritav ise teemadega tüüris, kuna eeldan, et see näitab, mis on intervjueeritava jaoks intervjuu teema puhul oluline - mida ta ise peab oluliseks rääkida. Mõne asja kohta küsisin täpsustavaid küsimusi.

Kõik kolm läbiviidud intervjuud leidsid aset intervjueeritavate loomulikus keskkonnas, milleks oli nende töökoht. Intervjueeritavad olid meeleldi nõus intervjuud andma ning nende

suhtumine nii intervjuu eelselt, selle ajal kui järgselt, väljendas koostöövalmidust. Kõige keerulisem oli intervjuueerimisvõimaluse leidmine linnavalitsuse spetsialistiga, kuna tal oli parasjagu aasta kõige tihedama graafikuga tööperiood, aga ka selleks sai ühine aeg leitud. Intervjuud kestsid kokku 2 tundi ja 19 minutit (neist pikim oli intervjuu supiköögi töötaja(te)ga ning lühim linnavalitsuse spetsialistiga). Transkribeerituna tuli intervjuude materjali kokku 51 lehekülge.

6.1.3. Analüüsi meetod

Andmete analüüsimiseks kasutasin sisuanalüüsi (Laherand, 2008) ning alustasin avatud kodeerimisega (Laherand, 2008) et mitte piirata esile kerkivate teemade ringi ning olla avatud sellele, mida olulist võiks lisaks uurimisküsimustena seatud teemadele esile kerkida.

Analüüsi alustasin sellega, et kodeerisin intervjuude transkriptsioonides olulisemad märksõnad ja teemad. Seda tehes ma uurimisküsimusi silmas ei pidanud. Kodeerimise ajal kirjutasin tekkinud mõtteid ja seoseid memosse. Hiljem jagasin kodeeringud ja osaliselt ka memosse kogunenud mõtted kategooriatesse, millest osad kategooriad liitusid omakorda hiljem suuremateks kategooriateks. Peale seda toimus kategooriate kaupa sisuline analüüs.

Analüüsi käigus avastasin, et pikk intervjuu supiköögi töötaja(te)ga sisaldas lisaks minu uurimisküsimustele palju huvitavat materjali (erinevad seigad ja mälestused kodututest, nende käitumisest, ellusuhtumisest ja elulugudest), mida mul selle uurimistöö mahu raames pole võimalik kahjuks täpsemalt analüüsida. Samuti leidsin, et selle materjali poole pealt võib küsimusi tekkida ka uurimiseetika osas, kuna niivõrd detailseid jutustusi analüüsides ja tulemusi hiljem esitada soovides, võib tekkida vastuolu konfidentsiaalsusprintsipiiga.

6.1.4. Uurimuse käik

Kas või keda täpsemalt intervjuuerida, kujunes osaliselt ka uurimisprotsessi käigus. Olin eesmärgiks seadnud intervjuud läbi viia vähemalt kolme oma valdkonna asjatundjaga, kes kõik oleksid Pauluse koguduse sotsiaaltööga mingil viisil seotud.

Esimese intervjuu soovisin läbi viia koguduse juhiga, kuna ootasin, et sealt võiksin saada kõige laiema pildi ja visiooni Pauluse koguduses tehtavast sotsiaaltööst. Teadsin, et koguduse

õpetaja ja abiõpetaja omavad sarnaseid teadmisi ja visiooni koguduse elust ja sotsiaaltööst, niisiis pidasin vajalikuks teostada intervjuu ühega neist. Intervjueeritavaks sai lõpuks abiõpetaja, seda puhtalt pragmaatilistel kaalutlustel, kuna temal oli intervjuu andmiseks rohkem aega.

Selle intervjuu vältel ei olnud minu suunavaid küsimusi isegi väga vaja, kuna intervjueeritav ise hakkas rääkima just nendest teemadest, mis mind uurimistööga seoses huvitasid. Esitasin vaid mõned küsimused täpsustamiseks või teema edasijuhtimiseks.

Kaalusin ka intervjuu läbiviimist Pauluse koguduse diakooniatöötajaga, kuid koguduse abiõpetajaga tehtud intervjuu käigus selgus, et diakooniatöötaja tööülesanded on liikunud rohkem sekretäri abilise ülesannete poole. Niisiis, minu uurimuse seisukohast poleks see intervjuu olulist lisaväärtust andnud ja ma ei pidanud vajalikuks seda teostada.

Järgmisena pidasin oluliseks intervjueerida supiköögi töötajat. Intervjuu käigus lülitus intervjuusse vahepeal ka teine töötaja, kelle põhiülesanded igapäevaselt supiköögiga seotud ei ole, kuid, kes mõnikord asendab supiköögi põhitöötajat. Leian, et tegelikult see oli isegi hea, kuna muutis intervjuu läbiviimise õhkkonna palju vabamaks ning nende omavahelises interaktsioonis tulid esile sellised lood ja nüansid, millest ma muidu ilmselt kunagi kuulnud ei oleks.

Kolmandana leidsin vajaliku olevat intervjueerida Linnavalitsuse sotsiaalosakonna spetsialisti, et saada mitmekülgsemat pilti koostööst linnavalitsusega. Õnneks avanes mul võimalus intervjueerida peaspetsialisti, kes on usutavasti kõige pädevam rääkima koostööst Pauluse kogudusega linnavalitsuse seiskohalt.

Paremaks konteksti mõistmiseks teostasid ka osalusvaatluse supiköögis. Vaatluse teostamisel ei olnud minu eesmärgiks koguda otseselt andmete kogumine sellisel viisil, et neid hiljem analüüsima hakata. Eesmärgiks oli näha seda, milline näeb välja supiköögi argipäev, millised on inimesed, kes supikööki külastavad, milline on õhkkond, kuidas supiköögi töötaja suhtleb klientidega, kuidas supiköögi külastajad suhtlevad omavahel jne. Vestlesin palju ka isiklikult supiköögi klientidega, et paremini mõista nende elusid ning seda, kuidas nad on oma eludega jõudnud just sinna punkti, kus nad parasjagu on. Osalusvaatlus ning vestlused supiköögi klientidega aitasid mind uurimustöö teemat terviklikumalt mõista ning olid abiks

spetsialistidega tehtud intervjuude analüüsimisel. Vaatlusega saadud kogemusi kasutan taustateadmisenä ega analüüsi neid eraldi.

Uurimuse analüüsi kirjutamise jooksul tegin pidevalt reflekteerivaid märkmeid ning kirjutasin üles tekkinud mõtteid, et nende juurde hiljem vajadusel tagasi pöörduda. Tegelesin uuringu erinevate osadega vaheldumisi ning vaepeal ka suhteliselt samaaegselt. Pöördusin juba läbitud etappidele mitmel korral tagasi, kuna vahepeal oli tekkinud uusi mõtteid või siis vastupidi, tundus, et mõni aspekt ei olnud nii oluline, kui alguses näis. Selline töötamisviis on tegelikult kvalitatiiivsele uurimisele väga iseloomulik.

Algele kolmele esimesele uurimisküsimusele lisandus hiljem ka neljas, mis puudutab otseselt usu mõju sotsiaaltööl. Usu temaatika ning selle mõju küsimus kerkisid uurimuse käigus väga tugevalt esile, niisiis leidsin, et see on uurimistöö seisukohast väga oluline ja lisasin selle eraldi uurimisküsimusena.

6.1.5. Eetiline aspekt

Uurimuses osalejatelt sain suusõnalise nõusoleku intervjuu läbiviimiseks. Intervjuu alguses küsisin nõusolekut vestluse salvestamiseks ning tsitaatide hilisemaks kasutamiseks käesolevas uurimustöös.

Uurimust läbi viies ning tulemusi esitades püüdsin igakülgelt jälgida konfidentsiaalsuspõhimõtteid. Selleks, et konfidentsiaalsuspõhimõtetest kinni pidada, ei too ma uurimistöös välja ka intervjuueeritavate nimesid, vaid kasutan nende ametipositsioone. Nimesid, mida intervjuueeritavad oma jutus kasutasid, jätan nimetamata või asendan pseudonüümidega.

6.1.6. Uuriija refleksiivsus

Uurijana teadvustasin endale kogu tööprotsessi jooksul, et minu isiklik biograafia, arvamused, väärtused ning huvid võivad mõjutada uurimist ning vaatepunkti, mille pinnalt uurimistulemused esitatakse. Uuriija ei saa lahti öelda väärtuselistest lähtekohtadest, sest väärtused kujundavad seda, mida ja kuidas püüame mõista meie poolt uuritavaid nähtusi

(Hirsjärvi jt, 2007). Uurijana olen ise kristliku taustaga, omades kokkupuuteid erinevate konfessioonidega, omades varasemat töökogemust EELK Kuressaare Laurentiuse koguduse laste ja naiste turvakodus Laurits ning olles hetkel aktiivne hoopis baptistikoguduses. Teise külje pealt oman nii ülikoolis omandatud kui ka praktilisi (ilmaliku) sotsiaaltöö alaseid kogemusi ja teadmisi. Paratamatult mõjutavad varasemad elukogemused ning kogu taustsüsteem uurija väärtusi ning ilmselt ka nägemisviisi. Püüdsin olla kogu uurimisprotsessi jooksul võimalikult objektiivne, samas teadvustan, et objektiivne saab olla vaid sel määral nagu see teadvustatuse pinnalt võimalik on. Kõige selle juures usun, et isiklik varasem kokkupuude kristliku maailmapildiga ning kristliku sotsiaaltööga (n-õ sisevaate omamine) saab anda uurimise seisukohast just tugeva lisaväärtuse, kuna võib aidata oluliselt paremini mõista koguduse sotsiaaltöös toimuvat kui usukaugel inimesel, kelle jaoks paljud asjad jääksid arusaamatuks ning mitmed seosed jääksid tekkimata.

6.2. Uurimuse tulemused ja analüüs

Analüüsi tulemused esitan olulisemate kategooriate kaupa, alustades kõigepealt püstitatud uurimisküsimuste alla liigituvatest ning hiljem välja tuues veel mõned olulisemad kategooriad, mis täiendavad uurimisküsimustega seonduvat ja/ või mille osas tekkisid assotsiatsioonid uurimuse teoreetilises osas käsitletuga.

Kasutan analüüsi tulemuste esitamisel intervjueeritavate nimede asemel ametipositsioone või ametipositsioone tähistavaid lühendeid. Teen seda lihtsustamise ning konfidentsiaalsuse tagamise eesmärgil.

K – Koguduse juht (koguduse abiõpetaja)

S – Supiköögi töötaja

L – Linnavalitsuse sotsiaalabi osakonna spetsialist

Analüüsi sisu ilmestamiseks ja täpsustamiseks kasutan lõike intervjuudest. Intervjuulõigud on esitatud muutmata kujul. Väljajäetud tekstiosade tähiseks on /.../.

6.2.1. Pauluse koguduses tehtava sotsiaaltöö iseloomustus

6.2.1.1. Sotsiaaltöö kirjeldused erinevate spetsialistide arvamuste põhjal

Tartu Pauluse koguduses tehakse sotsiaaltööd väga erinevatel tasanditel. Intervjuudest ilmnes, et uurimuses osalejad määratlesid sotsiaaltööd erinevalt. Isegi üks ja sama inimene võib ühel hetkel piiritleda sotsiaaltöö tegemise mingi kitsa tööharuga või teenusega, teisel hetkel aga rääkida sotsiaaltööst hoopis laiemas mõistes, laiendades sellega nii välja, milles Pauluse kogudus sotsiaaltööd teeb kui ka sihtrühma.

Linnavalitsuse spetsialist keskendus kogu intervjuu vältel Pauluse koguduse sotsiaaltööst rääkides peaaugjalikult vältimatu sotsiaalabi teenusele. See on ka loomulik, kuna vältimatu sotsiaalabi teenus toimib koostöös linnavalitsusega ning sellest tunneb L ilmselt end kõige pädevana rääkima. Võimalik, et igapäevatööst lähtudes määratleb ta sotsiaaltööd konkreetset ametliku sotsiaaltöoga ning kuna ametliku sotsiaaltöö osa Pauluse koguduses on vältimatu sotsiaalabi osutamine (toit, riideabi), siis räägib sellest (toidu- ja riideabi ostab linn teenusena Pauluse koguduselt).

Samas toob L kohe intervjuu alguses ise sisse selle, et Pauluse koguduses tehakse vältimatu sotsiaalabi osutamise juures rohkem, kui teenuse sisu ettekirjutuste kohaselt ette näeb.

„Et iseenesest nagu ma usungi, et koguduse liikmed (.) nad teevad nagu rohkem, kui siin meil võib-olla lepingus kirjas on, et (...) tegelikult noh nad pakuvad nii öelda nendele inimestele, kes sinna satuvad ka tõesti noh nii öelda sotsiaalset suhtlemist ja üldse nagu võimalust kuhugi kuuluda ka.“

Hiljem räägib ka toredaks ((L enda sõnakasutus)) traditsiooniks kujunenud jõululõunast, mida Pauluse koguduses on koostöös linnavalitsusega pakutud linna vähekindlustatud isikutele. See on jällegi Pauluse koguduse selline osa sotsiaaltööst, mis on väga konkreetset määratletav ning linnavalitsus omab sellest selget ülevaadet.

Jõululõunat on korraldatud juba üle kümne aasta ning viimastel aastatel on seda nii suurele hulga inimestele tehtud, et kogu rahva mahutamiseks ühest korrast ei piisa. Korraga mahub sööma 500 inimest, nii et kui jõululõunat soovitakse pakkuda 100 või 1500 inimesele, tuleb seda korraldada 2-3 korda järjest.

„Et jah, see on tõesti (...) et siis, ütleme eelmisel (...) nüüd üle-eelmisel aastal käis tuhat viissada inimest jõululõunal (...) eelmisel aastal siis tuhat inimest.“

Intervjuu põhjal linnavalitsuse spetsialistiga võib kokkuvõtvalt öelda, et linna poole pealt vaadates ongi sotsiaaltöö, mida Pauluse kogudus teeb, see, mida tehakse koostöös linnavalitsusega. Ühtlasi on see tema jaoks ka Pauluse koguduse sotsiaaltöö eripära, kuna keegi teine Tartu linnas selliseid teenuseid ei osuta. Pauluse koguduses tehtava sotsiaaltöö sisust L eriti palju ei räägi piirdudes eelkõige sellega, mis on kirjas vältimatu sotsiaalabi teenuse hankelepingus.

Koguduse juht omab Pauluse koguduse sotsiaaltööle hoopis teistsugust vaadet, kuna tema näeb koguduse tööd laiemalt. K loob Pauluse koguduse sotsiaaltöö sisust ja selle eripäradest rääkides palju mitmekülgsema pildi. Sealjuures ilmneb, et sotsiaaltöö määratlus on tema jaoks üpriski lai.

6.2.1.2. Koguduse juhi kirjeldus sotsiaaltööst

Intervjuust koguduse juhiga tuli välja erinevaid sotsiaaltöö valdkondi Pauluse koguduses:

1) Info jagamine, abivajajate suunamine õigesse kohta.

K leiab, et pole mõtet dubleerida seda sotsiaaltööd, mida KOVi poolt juba tehakse. Kui teenused ja kättesaadav abi on iseenesest olemas, siis olulise ülesandena näeb K inimeste informeerimist erinevatest võimalustest ning lähtuvalt vajadusest nende inimeste õigesse kohta suunamist. Mingil ajal nähti selle järgi väga suurt vajadust, kuna siis oli info kättesaadavus olemasolevatest võimalustest suhteliselt kesine.

„Ei ole mõtet teha seda, mida riik juba teeb (...) ja püüdsime leida niši, kus meie võiksime midagi veel paremini teha või teha midagi sellist, mida riigi poolt või omavalitsuse poolt veel ei tehta. Ja üks asi, mida me välja mõtlesime, oli aidata inimestel üles leida juba neile ette nähtud toetused (...), sest neid on väga palju, toetusi on palju ja (...) eks sellega tegeldakse siin ja seal ja meie ka (...), et kui inimesel on mure, me saame ütelda „Aga tegelikult on sellele murele lahendus olemas“. (...) Ilma, et meie peaksime seda lahendust pakkuma, see lahendus on kuskil mujal olemas, (.) me juhatame ta selle lahenduse juurde.“

K toob välja, et inimeste informeerimine on aitamise viis, millest võib väga palju kasu olla, samas ei nõua see väga suurt ressursi.

2) Vältimatu sotsiaalabi andmine

Teiste kirikutega võrreldes toob K Pauluse koguduse sotsiaaltöö suurima eripärana välja just supiköögi (vt eestpoolt ptk 3.2. Pauluse kogudus vältimatu sotsiaalabi osutajana), mis tähendab ühtlasi ka väga tihedat koostööd omavalitsusega (teistes kogudustes sellisel tasemel Linnavalitsusega koostööd ei toimu).

„Kõige suurem vahe on see, et meil on tihe koostöö omavalitsusega. (...) Just selle supiköögi tõttu. (...) /---/ kõik muu toimib rohkem või vähem ka kõigis teistes kogudustes.“

K arvates ei ole mitut supikööki vaja, kuna üks katab Tartu linna vajaduse piisavalt hästi ära.

Pauluse koguduse sotsiaaltöö laiemast tähendusest ning sisust rääkisid ainult K ja L, S mitte, kuid S kirjeldas väga detailselt just kõike supiköögiga seonduvat. S rääkis pikemalt ka supiköögi tavalisest argipäevast ning praktilisest poolest.

Supiköögi jaoks valmistatakse toit koha peal üleval köögis, kus kokk valmistab toidu korraga nii lastehoiule kui supiköögile (menüüd ei ole küll täpselt samad). Supiköök on avatud 2 tundi, kella üheteistkümnest üheni. Supiköögi töötaja jaoks on tööpäev muidugi pikem, kuna temal on toimetusi teha nii enne supiköögi avamist kui pärast sulgemist.

„Tulen tööle kuskil tavaliselt poole üheksaks (...) siis ma siin koristan (...) praegu on vähem, talvel on rohkem [ülesandeid] (...) /.../ tellin kaupa /.../ ja noh, panen siin riideid valmis neile ja (...) aeg kuidagi, see aeg kulub ära (...) ja noh, saab ikkagi askeldatud kogu aeg. (...) Ja pärast (...) kella ühest (...) siis ma panen ukse kinni (...) siis ma hakkam (...) noh nõusid pesen, tee keedan (...) noh, talvel ongi või sügisel see toidupaki tegemine (...) ja siis pärast koristan ruumid ära ja (...) siis panen ukse kinni ja lähen koju.“

Kui on rohkem rahvast söömas (eriti talveperioodil), siis hoiab töötaja vahel ka kauem supikööki lahti. On olnud ka aegu, kus on läinud poole kolme või kolmeni.

Eripärana võrreldes ilmaliku sotsiaaltööga toob K välja selle, et kogudusel on rohkem vabatahtlikku energiat panustada. Seda nii supiköögi osas kui laiemalt koguduse sotsiaaltöös. Vabatahtlik abi on ka põhjus, miks riigihanke korraldamisel oleks pea võimatu konkureerida

supiköögi teenuse osutajaks saamisel Pauluse kogudusega. Pauluse kogudus omab sellist lisaressurssi, mis laseb neil vältimatut sotsiaalabi pakkuda teenuse ostja jaoks väga madala hinnaga. Koguduses on palju inimesi, kes omast vabast tahtest midagi juurde panevad, kasvõi sel viisil, et toovad mingeid toiduaineid või kasutatud riiete jagamise jaoks vanu riideid.

Seda toetab ka intervjuu supiköögi töötajaga, millest tuli esile, kuidas inimesed supiköögi tööd ja abivajajate eest hoolitsemist toiduainete toomisega on toetanud.

„Tuuakse siia igasugust (...) noh (...) küll kuivaineid ja on isegi mett ja moosi toodud (...) ja mahlasid siis ja (...)“

„Ega meie kiriku omad ka väga paljud (...) vaata Liivi oli ükskord tõi TERVE lati vorsti. (...) Keegi tõi talle, ütles, et no ma ei söö seda ära (...). Ja Silvi annab (...) kui nad küpsetasid meil (...) meil orelimängija. (...) Nii tore, tulen tööle, ukse taga on väike komps ja ma sain kohe aru, et Piret on seal mingi pool torti toonud (...) või mingid küpsised no et anna neile (...) et, et noh neid [abivajajaid] märgatakse, neid aidatakse väga.“ [Nimed muudetud]

Supiköögil on ka toetajaid väljastpoolt kogudust, kes midagi annavad ning kogudus saab omakorda seeläbi abivajajaid toetada. Kogudust usaldatakse ja see annab kogudusele ka abivajajate toetamisel eelise (sellist tugevat usaldust oleks rakse võita äriettevõttel). K toob näiteks pagariettevõtte Liivimaa Pagar, kes on püsivalt leivaga toetanud.

„Näiteks see Liivimaa Pagar, kes iga kolmapäeva hommikul annab meile leiba (...) ja tegelikult toetab sellega kogudust (...) ja kogudus selle leivaga vaeseid. Mheh. (...) Vaevalt annaks seda Liivimaa Pagar ilma tasuta äriettevõttele, kes seda supiköögi teenust pakuks.“

3) Eakatele koguduseliikmetele sünnipäevade korraldamine ja sünnipäevakaartide saatmine

K liigitab sotsiaaltöö alla ka eakate koguduseliikmete sünnipäevade meelespidamise.

„Eks sotsiaaltöö alla kuulub ju ka see, et me korraldame eakate sünnipäevi koguduseliikmetele. (...) Igas kuus, kuu lõpus, viimasel laupäeval kutsume kokku selle kuu sünnipäevalapsed, kes on alates seitsmekümne viiest aastast vanad (...) ja katame laua (...) see on nüüd puhtalt vabatahtlike tööjõu peal. (...) Meil on üks kümnekond inimest on selles toimkonnas, kes siis jagavad ära (...) kahe-kolme kaupa nad käivad kordamööda (...) ja iga kuu siis tulevad niimoodi. (...) Kirikuõpetaja on iga kord kohal (...) loeme, laulame, räägime

vanu muljeid (...) räägime, mida Jumal meie elus on teinud (...) ja need on kõik ainult koguduse liikmed (...) koguduse eakad. (...) Siis sinna alla käib ka tegelikult sünnipäevakaartide saatmine.

Sünnipäevakoosistumiste korraldamine ning sünnipäevakaartide saatmine võivad tunduda suhteliselt väheolulised tegevused, kui võrrelda neid mõne muu sotsiaaltöö valdkonnaga, kus on tegemist akuutsete lahendust vajavate probleemidega. Samal ajal peavad vanemaealised inimesed selliseid meelespidamisi sageli üliolulisteks ning nende jaoks on need midagi väga tähendusrikast ja ootamisväärset. Eriti suure väärtusega on koguduse eakatele see, kui koguduse õpetaja on sünnipäevalauas isiklikult kohal. Vanemaealised vajavad tunda, et nad on olulised, nende jaoks leitakse aega ning neid kuulatakse ja austatakse. Pühapäevastel jumalateenistustel ning ka väiksemaarvulise kuulajaskonnaga piiblitundides ei ole tihtipeale võimalik omada koguduse õpetajaga nii vahetut kontakti kui ühises lauas istudes ja vabas õhkkonnas vesteldes. Jumalateenistustel ja piiblitundides kuulatakse enamasti õpetust Jumala sõnast, kuid see jääb passiivse kuulamise tasandile. Kristlastena (koguduse liikmed on Kristust tunnustavad usklikud) vajavad vanemaealised koguduseliikmed jagada ka seda, mis on parasjagu just nende elus toimumas ja kuidas nad näevad/ tunnevad/ mõtestavad oma elus nüüd ja praegu Jumalat tegutsemas. Ka K toob selle intervjuulõigus eraldi välja, rääkides, et sünnipäevalauda kogunedes räägitakse sellest, mida Jumal nende (isiklikes) eludes on teinud.

Sünnipäevakoosistumised pakuvad vaheldust vanemaealiste argipäeva ning on eriti oluline ilmselt nendele, kes on suhteliselt üksikud (näiteks abikaasa on surnud ja lähedased elavad kusagil kaugel). Sünnipäevakaardid saavad samuti vanemaealistele suurt rõõmu valmistada ning ilmselt pakuvad suuremat kokkukuuluvustunnet kogukonnaga (kogudusega), kuna on märk meelespidamisest ja hoolimisest.

4) Lastehoid

K toob sotsiaaltöö valdkonnana välja ka lastehoiu, kuna seaduse järgi kuulub lastehoid sotsiaalasutuse alla.

„Tegelikult kogu see meie lastehoid on ju sotsiaaltöö (...) isegi seaduse järgi, sest lasteaed oleks haridusasutus, aga lastehoid on sotsiaalasutus. Hehehe, nii et ikka sotsiaaltöö.“

Pauluse koguduse lastehoid on töötanud 2011 aastast alates ning hetkel on avatud kolm rühma, milles käib kokku 35 last. K räägib ka sellest, mis teeb kristlikust lasteaiast/ lasehoiust kristliku lasehoiu.

„Mis teeb kristlikust lasteaiast kristliku lasteaia (...) ikka töötajad. See on kõige olulisem osa. (...) Päevakava võib olla meil igasugu asju täis (...) mida iganes (...) võib teha piiblitunde palju tahes (...) sellest ei oleks kasu. (...) Kristlik eeskuju on kõige tähtsam. Et me ise elame kristlasena ja (...) siis nagu ei olegi palju nii erilist vaja ette võtta (...) siis ei olegi vaja kellelegi piibliga pähe lüüa või kedagi ümber pöörata. (...) Ei olegi nagu mingit muret (...) ega inimene, kes on täiesti pagan ja oma lapsed siia toob, vaatab, et äga kena ja tore ja sõbralikud ja ei ole mingit probleemi. (...) Et ei ole vaja väliste vormidega üle koormata (...) aga need (...) söögipalved ja piiblilood käivad igapäevase elurutiini hulka.“

K tahab ilmselt oma jutuga öelda seda, et lihtsalt lastele doktriinide õpetamine või kuidagi välistes vormides „vaimuliku“ pakkumine (või veel vähem pealesurumine) ei oma mõtet ega tulemuslikkust. Kristlik usk peab olema midagi seestpoolt väljapoole kasvavat, vastasel juhul on see kunstlik. Seepärast peab K kristliku lastehoiu/ lasteaia juures oluliseks, et kasvatajate eeskuju võiks lastele midagi kristliku poole pealt kaasa anda. See tähendab ellusuhtumist, käitumist, väärtusi, hoiakuid, mis saavad rakendatud igapäevaellu ning avalduvad ka tavalistes argistes tegevustes, elamise viisis ning inimestevahelistes suhetes, mitte ei jää ainult piiblitõdede teadmise või Jumala olemasolusse uskumise tasandile. Laste kasvatamise juures on oluline just eeskuju igapäevases loomulikus elus. K jutust tuleb välja, et sellise lähenemise juures, ei ole kristlik taust probleemiks ka mittekristlastest lapsevanematele, kuna nad näevad, et lastega töötavad inimesed, kes on meeldivad ning hea suhtumisega, ning muu kristliku osa olemasolu või mitteolemasolu ei omagi nende jaoks ilmselt erilist tähtsust.

5) Igapäevane loomulik abistamistöö, mis toimub inimeselt inimesele.

K määratleb samal ajal koguduse sotsiaaltööd palju laiemalt, kui otseselt kõigile nähtavad tegevused nagu näiteks supiköök seda on.

„Väga suur osa sotsiaaltööst tegelikult ei käi ju nõnda, et (...) koguduse keskuse kaudu nagu kiriku kaudu, et nagu meil siin kiriku juures asub supiköök, et siis nagu tullakse üle linna kokku ja siia supikööki, vaid (...) suurem osa sotsiaaltööst tegelikult toimub inimeselt inimesele.“

Suurimat rolli näebki kogudusel tervikuna hoopis igapäevases loomulikus abistamistöös ja ümbritsevate inimeste eest hoolitsemises, kuna see on n.ö nähtamatu sotsiaaltöö, mis tegelikult jõuab kõige rohkemate inimesteni.

„See on selline osa sotsiaaltööst, mida tegelikult ei ole üldse näha välja poole, aga, aga selles valdkonnas on minu meelest koguduse roll kohutavalt suur.“

„Koguduses on ikkagi ju tuhanded liikmed, kes siis (.), kellel igaühel on oma (...) inimene, kelle eest hoolitseda (...) kellel on see lähisugulane, kellel mõni lähedal elav naaber (...). Võib-olla see hoolitsus ei pruugi väga suur ja põhjalik olla, aga piisab teinekord ka vähesest.“

Sellest sotsiaaltöö tegemise kategooriast/viisist ja mõtestamisest paistab selgelt välja kogudusele omane diakooniline mõtteviis (vt eestpoolt ptk 3.2. „Diakoonia ja selle lähtekohad). Diakooniline eluviis ja mõtteviis on loomulik osa pühendunud kristlase elust ning sellest lähtuvat abistamistööd võetakse samuti loomulikuna ning ei liigitata seda otseselt sotsiaaltöö sildi alla. Samas võib loomulikku igapäevast abistamistööd mingis plaanis ka sotsiaaltööna mõtestada.

Et see, kui inimesed elavad kristlasena, siis nad ei saa tegelikult ise aru, et nad midagi erilist teeks. Tõesti, et mis ma siin erilist teen /---/ Me ei pea seda mingisuguseks, et nüüd ma teen sotsiaaltööd (...) see ei liigitu sinna alla, aga (...) ometi on probleemid lahendatud. (...) Et see on üks kogudusepoolne panus, mis on üsnagi nähtamatu (...), et kui me oma usus kasvame, siis probleemid lahenevad justkui iseenesest“

Koguduse juhi jutust tuleb selle kaudu esile ka diakoonia lähtekoht, mille kohaselt vastutus diakoonia rakendamise eest on kogu kirikul ja igal kristlasel (Diakoonai lähtekohad, i. a). Ning samas kui diakoonia saab iga koguduse liikme kaudu ellu rakendatud, siis jõutakse sell kaudu paljude inimesteni ja paljude abivajajateni.

„Ja kui koguduses on tuhanded liikmed, siis on meil tuhanded sotsiaaltöötajad (.) me jõuame väga palju ära teha.“

Selline diakoonia põhimõte ühtib kogukondliku sotsiaaltöö edendamise suunaga, kuhu ka Eesti jaoks ideaalsed sotsiaalriigid, nagu näiteks Norra ja Holland, on liikumas – edasise arenguna nähakse, et kogukondlik sotsiaaltöö võtab järjest enam riigilt üle erinevate sihtgruppide aitamist läbi erinevate teenuste ja tegevuste.

6) Jumala Sõna kuulutamine sotsiaalse töö tegevusena

Koguduse õpetaja seda ise küll sotsiaaltöö all välja ei toonud, kuid kuna see on tegelikult koguduse põhitegevus, siis märgin selle siinkohal siiski ära. Jumala Sõna jagamine ja vaimulik töö koguduses (s.h hingehoid) saavad toetada sotsiaaltöö tegemist ning aidata kaasa probleemide ennetamisel või lahendamisel. Analüüsin seda uurimustöö järgmistes osades täpsemalt.

6.2.1.3. Erinevad nägemisviisid

Koguduse juhi ja linnavalitsuse spetsialisti arvamused sellest, mis on sotsiaaltöö, mida Pauluse kogudus teeb, erinevad olulisel määral. L näeb Pauluse kogudust pigem ainult kui vältimatu sotsiaalabi osutajat, samal ajal K ise näeb Pauluse koguduse sotsiaaltööd hoopis laiemalt. Võimalik, et kuna kohaliku omavalitsuse poolt ei nähta koguduse sotsiaaltööd laiemalt, siis ei kasutata täies mahus ära seda ressursi ja potentsiaali, mis koguduses tegelikult on.

6.2.2. Supiköögis käijate iseloomustus

6.2.2.1. Supiköögis käijad

K ja S-i kirjeldustest supiköögis käijate kohta, tuli välja, et supiköögi külastajaid on väga erinevaid. K rääkis, et põhiosa moodustavad piisavate elatusvahenditeta isikud, kes on linnavalitsuse sotsiaalabi osakonna töötajate ja sotsiaalabi osakonna sotsiaalhoolekandekomisjoni poolt sinna teenusele suunatud, s.t linn maksab nende eest, et neil oleks võimalus igapäevaselt supiköögis süüa (vt eestpoolt ptk 4.2. „Pauluse kogudus vältimatu sotsiaalabi osutajana“). Lisaks neile on inimesi, kes ei saaks linna poolt suunamist, aga kes võivad selle suunamise ise osta. Tavaliselt on need inimesed, kellel mingi väike sissetulek on ning suhteliselt väikese summa eest saavad nad endale tagada selle, et vähemalt kord päevas oleks neil korralik toit, mida süüa. Sageli on need inimesed, kellel on oma vähese rahaga väga raske majandada - sissetulek on väike ja sageli on lisaks veel painamas kiusatus selle vähesegi raha eest hoopis alkoholi osta.

K: „Nende häda on selles, et kui nad selle rahakese saavad (...) kull-kull-kull, läinud (...) ja ülejäänud kuu nälgivad ja hädas ja kerjavad ja otsivad, kust saavad. (...) Aga nad teavad seda, et nad võivad tuua siia (...) väikese raha (...) 1 euro päeva kohta ja (...) ja siis ülejäänud raha võivad nad südamerahuga maha juua, nad teavad nad saavad kuu lõpuni süüa, sooja toitu, iga päev.“

Kõigi kolme osapoole kirjeldustest ilmnes, et väga suur osa supiköögis käijatest on kodutud ja/ või töötud ning paljud on ühtlasi ka Lubja 7 varjupaiga kliendid (seal pakutakse kodututele ööbimisvõimalust). S rääkis ka sellest, et lisaks leidub neid inimesi, kes ei ole otseselt sotsiaalabi osakonna poolt suunamist saanud, kuid tulevad hädas abi otsima. Supiköögist püsiva (ja tasuta) abi saamiseks tuleb siiski saada suunamine linnavalitsuse poolt.

Huvitav on see, et kui palusin S-l supikööki külastavat kontingenti iseloomustada, alustas S kirjeldust hoopis korralikumast kontingendist, keda on suurusjärgus ilmselt palju vähem võrreldes teistega. Samas, võib-olla tulenes see sellest, et erandit peetakse tähelepanuväärsemaks ja seepärast tuuakse enne välja või tulenes see (alateadlikust) soovist rõhutada, et supiköögi sihtrühma hulka ei kuulu sugugi ainult kodutud inimesed.

„Et on (...) on olnud (...) väga korralikke inimesi käib (.) ja muidugi me ka müüme suppi (...) ja suppi käivad ostavad täiesti tavalised korralikud inimesed (...) aga selles mõttes ka, et noh (...) väga palju on mehi, kes ütlevad (...) noh leseks jäänud või (...) mis iganes (...) üksikuks jäänud (...) paljud on öelnud, et kes see ei oska ja kes see ei taha, kes ei viitsi endale keeta (...) et lihtsam on siis siit supp osta. /---/ ja käib ka selliseid vanemaid üksikuid naisi.“

„Et ma ütlen, et neid noh neid inimesi on seinast sein. (...) On ka selliseid, kes on (.) hästi saavad hakkama.“

Suurem osa supiköögis käijatest on siiski väga kehvad elujärjel ning paljud lausa kodutud. Nende hulgas on samuti muidugi äärmiselt erinevaid inimesi, kelle puhul ka kodutuks jäämise/ olemise põhjuseid on seinast sein (vt ka eestpoolt ptk 5 „Kodutud“).

On kodutuid, kes on kunagi väga heal järjel olnud, kuid siis on nende elu (tavaliselt alkoholi kuritarvitamise tagajärjel) alla käinud. Nende hulgas on ka väga haritud inimesi.

S: „(...) aga ta on olnud (..) mõtle ta [üks kodutu naine] on kõrgema haridusega ja ta on lauluõpetaja olnud.“

See supiköögi töötaja öeldud kirjeldus väljendab hämmastust selle üle, et isegi hariduslik taust ja mingil hetkel elus saavutatud staatus ei ole garantiiks, et mitte sattuda ühel hetkel kodutu seisusesse. S näeb igapäevaselt, kui erinevad inimesed võivad n-ö elu hammasrataste vahele jääda.

S tõi välja, et kodutu staatusesse võivad sageli sattuda ka vangist vabanenud isikud, kellel pärast karistuse kandmise lõppemist ei ole elukohta ega kindlustatust.

„Noh ütleme, et kui inimene tuleb vangist välja (...) tal, ta on aastaid olnud vangis, tal ei ole mitte midagi (...) noh, et läheb varjupaika ja siis loomulikult ta käib siin söömas kuni ta jalad alla saab.“

Endiste vangide puhul on kodutuks olemine sageli pigem ajutine. Samal ajal on ka mõned sellised inimesed, kelle jaoks kodutus on kujunenud justkui elustiiliks.

S: „Aga mõni on kõik see kümme aastat siin klient olnud, kes elavad tänavate peal ja (...) ja täiesti noh meie jaoks on see mõeldamatu, aga siin on mitu inimest, kes on (...) ja nad on, elavadki, magavadki kuskil nendes maja nendes keldri aukudes või siis parkides põõsaste all.“

Leidub kodutuid, kes näevad sellises elustiilis vabadust. Elujärg on küll kehv, kuid samas ollakse iseenda peremees. S toob näite ühest kodutust, kellega ta vestles sellel teemal:

„Aga siis ütles, et (...) Linda [nimi muudetud], ma tahan vabadust (...) et ma lähen surnuaeda [sinna oli ta sisse seadnud oma „pesa“], siis ma olen vaba. (...) Näed, see on nende (...) noh ta tahab, ta teeb, mis ta tahab. Elab vaeselt, aga ta on (...)“

Või teine näide, mis väljendab suhtumist, et parem on elada kodutu elu, kui elada nii öelda tööorjuses:

„Mis mõttega ma lähen tööle, hakkam ennast vaevama.“

Töötamine tähendab paljude selliste asjade tegemist, mida inimene pigem teha ei tahaks. Üldiselt on nii, et kui inimesel oleks võimalik saada toitu ja peavarju ning rahuldada oma

muid soove ilma tööta, siis ta tõenäoliselt tööd ei teeks. Samas, nagu näha, siis leidub isegi selliseid inimesi, kellele ka toidu ja peavarju tagamine ei ole piisav motivatsioon töötamiseks.

On ka neid supiköögi kliente, kellel on küll kodu olemas, kuid nende elujärg on väga kehv.

S: „Ja siis on ka, kellel on kodud, aga (...) nad tulevad ikkagi, noh osad ka määratakse [sotsiaalabiosakonna poolt]. Ütleme, et ta saab sellesuhtes sotsiaalilt abi, et kui ta oma üürid ära maksab ja maksud ära maksab, siis lihtsalt ei ole enam raha söögi jaoks.“

Positiivsena võib näha seda, et osad supiköögis käijad vajavad supiköögi abi ainult ajutiselt ning suudavad oma elu hiljem uuesti järje peale saada. S väljendas seda üpriski positiivsel viisil:

„Mina ütlen, et supiköök on nagu hüppelaud osadele. Et, et ta saab nii kaua siit abi, kuni ta saab jälle tööle, ta saab järje peale.“

S rääkis nendest, kes on „ajutised kodutud“ päris mitmes kohas ning selle kaudu näis väljenduvat lootusrikkus – ei ole nii, et kes kord juba supikööki satuvad, need jäävadki seal käima. Sööjaid on väga erinevaid.

„Ja praegu on nii, et töötud tulevad, kes noh on ajutiselt töötud (.) neil tõesti on raske (.) ja tulevad niimoodi, suppi saavad siit ja (...)“

„Siis on ka selliseid, kes kuskil moel noh (...) tal on kõik, kohtutäitur on kõik käest ära võtnud. (...) Ja, ja siis ta on ka sotsiaalhoolekanne pannud, mingiks ajaks toidule, et kuni ta jalad alla saab.“

S toob ka näite ühest naisest, kes käis supiköögis mitmeid aastaid, kuid mingil hetkel sai oma elu taas järje peale – peale abikaasa surma sai joomisharjumusest lahti ning leidis omale töökoha. Seejärel hakkaks elujärg paranema. Siinjuures tuleb esile kui oluline samm on töö leidmine/ tööle minemine toimetuleku paranemise ja elu järje peale saamise suunas.

„Ja niimoodi on väga paljud mehed on saanud [tööle ja seeläbi oma elu järje peale].“

Kurb on see, et kõige hullemas seisus olijad ei pruugi supikööki jõudagi.

„Sest noh seda kõige mustemat kihti (...) noh ütleme, et need, kutsutakse igasuguste nimedega, et kes on nagu ikkagi paadunud alkohoolikud (.) muidugi need ju siia ei jõua, ei tule.“

Need inimesed ei pruugi korralikus kõhutäiest isegi huvitada, kuna nende ainus mõte on, kust saaks kätte järgmise alkoholikoguse. On ka neid, kes käivad supiköögis ja püüavad sealt saadud toidupakid rahaks teha, et saadud raha eest alkoholi hankida. Selliseid juhtumeid on siiski väga üksikuid.

Põhjus, miks paljud kodutud, keda tänavatel näeme, ei jõua supikööki, võib olla ka praeguses ülimalt bürookraatlikus sotsiaalabisüsteemis: abi osutatakse neile, kellel on vajalikud paberid ja dokumendid olemas ja korras (Nikitina, 2009). Selleks, et saada õigust supiköögis püsivalt söömaskäimiseks, tuleb paratamatult tegemist teha ka bürokraatiaga. Mitmete jaoks tundub see ilmselt liialt suur pingutus, lihtsalt ei osata kuhugi pöördud või puuduvad vajalikud dokumendid/paberid.

Kokkuvõtteks võib öelda seda, et vältimatu sotsiaalabi osutamine Tartu Pauluse koguduses on suunatud väljapoole, mitte koguduse enda liikmetele. K ei teadnud ühtegi juhtumit, kus mõni koguduse liige oleks sel kujul abi vajanud.

Need kes tegelikult sellist abi vajavad (...) on ainult väljaspool kogudust.

Kõige domineerivamalt jäi intervjuude käigus supiköögi sihtrühmast rääkides kõlama kodutute teema - seda nii koguduse juhi, supiköögi töötajate kui linnavalitsuse spetsialisti jutus.

6.2.2.2. Kodutute suhtumine

Supikööki külastavate kodutute hulgas on väga erinevaid inimesi ning nii intervjuust koguduse juhi kui supiköögi töötajatega tuli välja see, kuivõrd erinevad on kodutud ka oma ellusuhtumiselt ja suhtumiselt abisse, mida neile pakutakse.

On neid, kes on väga tänulikud ning samas ka neid, kes ei oska pakutud abi eriti hinnata või vähemasti nende väljendusviisides see kuidagi välja ei paista.

Toon mõned väljavõtted intervjuudest, millest tuleb esile kodutute poolne mitte just parim suhtumine:

1) Suhtumine saadud asjadesse/ abisse

K: „Nad ei oska alati hinnata seda, mis neile on antud. Mõtlevad, et see on täpselt paras, et Toomemäel rulli kerida, pea alla panna, välja magada ning üles ärgata, siis jätta see Toomemäe koristajale. (...) Või teine variant, et minna silla alla müüma. [Räägib kodututele jagatud riidest].“

Kodutud ei oska alati saadud asju, mis neile abina on antud, hinnata või siis ei mõtle nad eriti palju kaugemale käesolevat hetkest ning ei suuda näha asjade pikemaajalisema hoidmise väärtust ja kasutegurit. Küsimus võib olla ka prioriteetides, eriti sel juhul, kui saadud abi (riided, toit) püütakse maha müüa, et saadud tulu eest alkoholi osta vms.

2) Suhtumine teistesse inimestesse/ abistajatesse

S: „Osad on ka väga sellised (...) tulevad jõuliselt ja ülbelt (...) ütleme, et lausa ülbelt tulevad peale.“

Supiköögi töötaja kirjeldab sellega oma kogemustest lähtuvalt, et osadel kodututel puudub austus teiste inimeste vastu või vähemasti ei peegelda nende käitumine austavat suhtumist.

3) Suhtumine, mis väljendub kommetes ja käitumismaneerides

K: „See on ka üks probleem, et nad ei oska nagu viisakalt käituda. (...) Kui nad ka saavad ega nad ei oska aitäh ütelda (...) midagi sellist elementaarset (...) ((köhatus)) pigem sõimavad ja ropendavad. (...) Ee, on muidugi erinevaid inimesi ka aga, aga nende keskmine viisakusaste ei ole kiita.“

K väljendab oma mõttega seda, et tavapärane viisakas käitumisviis, mida võetakse üldiselt enesestmõistetavalt, ei pruugi kodutute jaoks sugugi tavaline olla.

Põhjus võib olla selles, et kodutute elu ja keskkond ei ole toetanud seda, et nad näeksid viisakas käitumises ja viisakas väljendusviisis midagi olulist. Elementaarse viisakuse külg pole kas saanud nendes välja kujunedagi või siis on nad selle oma eluprobleemide ja halva seltskonna keskel minetanud.

Kodutud võivad oma suhtumiselt sageli mitte just kõige meeldivamad olla, kuid S on nende suhtes mõistva suhtumisega. Supiköögi intervjuu käigus hakkas S kodutute käitumisest rääkides kohe ka põhjendama seda, miks nende käitumine vahel nii negatiivne võib olla:

„Noh eks see kurjus tuleb ka sellest, et nad on hädas. (...) Kes kuidagi reageerib (...) kes noh..“

„Nende hulgas on (...) nad on nii mustad ja koledad, aga tegelikult on neil nii hell süda siin sees (...) ja siis kui nad vahel peale hüppavad (...) see on neil niigu enesekaitse (...) et noh, öeldakse, et rünnak on parim kaitse, heheheh (...).“

Viimases tsitaadis toob S tegelikult välja juba ka n-õ headuse poole kodutute sees. Pärast toob ta veel lisaks juba väga positiivseid näiteid, kasvõi sellest, kuidas kodutud võivad väga abivalmid olla.

„Tema oli üks kes [aitas aknaid pesta] (...) minul on väga raske neid aknaid väljastpoolt pesta (...) lühikene jupikene ja (...) ta oli mul aknapesija.“

Lisaks tõid supiköögi töötajad päris mitmel korral välja selle, et nad kogevad tegelikult ka väga palju tänulikkust ja head suhtumist.

„Aga tegelikult seda tänulikkust on ka väga palju.“

„Väga palju on jah. Kes ikka niimoodi südamest, no tunned kohe (...) ega ta ei peagi ei tea mis tegema, aga tunned, et ta on tänulik ja kui sa ütled, et ole hea, tead, ma panen ukse kinni, ma pean ära minema, siis tema jälgib, et kõik oleks korras. Ja, ja no nii (...) neil on ikka väga palju headust sees.“

„Aga ikkagi (...) üheksakümmend protsenti me kogeme siin tänu. (...) Ja teinekord, nagu Linda [nimi muudetud] ütles, sõnu polegi vaja (...) sa näed inimese silmadest, tema olekust ja (...) et, et, et, kuidas ta ütleb aitäh ja noh (...) kehakeel teinekord räägib sellest, et ta on nii rõõmus ja tänulik.“

Tuleb välja, et tänulikkus ei pea supiköögi töötajate jaoks alati olema isegi sõnades väljendatud, vaid tänulikkust loevad nad välja ka kaudselt supiköögi küllastajate käitumisest. Kuna supiköögi töötajad tõid tänulikkuse intervjuus nii mitmel korral välja, siis näitab see, et tänulikkus on nende jaoks oluline.

Kokkuvõtvalt võib intervjueeritavate kirjeldustest lähtudes öelda, et kodututega kokku puutudes ning nendega tegeledes võib näha ja kogeda väga erinevat suhtumist ning käitumist. Kõige selle juures on oluline, et abistaja enda suhtumine oleks mõistev (isegi kodutute halva või ebaviisaka käitumise puhul) ning intervjuude põhjal võib öelda, et supiköögi töötajad tõesti väljendavad oma jutus kodutute suhtes mõistmist ning arvatavasti kogevad kodutud seda abistajatepoolset mõistvat suhtumist ka supiköögi igapäevaelus.

6.2.2.3. Arvamused kodutuse põhjustest

Kodutuse põhjuseid on väga erinevaid (vt eestpoolt ptk 5.1 „Kodutuse kontseptsioon ja kodutuse põhjused“) ning kindlasti ei saa teha suuri üldistusi kõigi kodutute kohta. Respondendid puudutasid intervjuudes muude teemade kõrval ka kodutuse põhjuseid ning esitasid sellega oma arvamuse.

Intervjuust koguduse juhiga tuli välja see, et K näeb suurima kodutuse põhjusena toetava suhtevõrgustiku puudumist inimesel. Normaalsed sidemed teiste inimestega on saanud lõhnutud ning selle algpõhjuseks on sageli alkoholi kuritarvitamine. K leiab, et ainult alkohol saab suhted niivõrd sassi ajada, et inimene jääb lõpuks üksi.

„Nad on oma sotsiaalse võrgustiku ära lõhkunud (...) sellepärast see nimetus asotsiaal ((rõhutatult sõna algus: A-sotsiaal)) (...) sellele sotsiaalsusele kuidagi vastupidi töötanud (...), et kui on näiteks alkoholismiga tegemist (...) no see ei küsi, kas sa oled olnud majandi juht või teatri direktor (...) või ülikoolis töötand (...) siin on väga erinevaid (...) täiesti ilma hariduseta inimesi, kes on algusest peale joonud või kes on hiljem hakanud. ((Kõhatus)). Ja alkoholi puhul on see häda, et see lõhub suhted. (...) Nad on sõpradega (...) tülli läinud, sest nad on kõigile võlgu ja neil ei ole midagi tagasi maksta (...) nad on võtnud viina raha ja selle maha joonud (...) nad on suhted vendade, õdedega, sugulastega nii sassi pööranud, et keegi neid enam tunda ega mäletada ei taha (...) ja vat siis ongi üksinda. (...) Et nii üksinda jääda ilma alkoholita on ikka väga raske.“

„Ilma alkoholita see lihtsalt ei õnnestu. (...) Alati on keegi, kas on sõbrad või on sugulased (...) midagi ikka on.“

Alkoholismi kui ühte suurimat põhjust kodutuks jäämisele kinnitavad ka empiirilised uuringud (vt eestpoolt ptk 5 „Kodutus“).

Supiköögi töötaja arvamuse põhjal võib lisaks veel öelda, et hätta jäämine ning sellest tulenev kodutus võivad olla tingitud ka suutmatusest iseenda eest seista.

„Kes jäävad niimoodi hätta (...) nendel on see selgroog nõrk (...) nad ei oska enda eest alati seista.“

6.2.3. Koostöö kohaliku omavalitsusega

Koostööd Pauluse koguduse ja Linnavalitsuse võib mõlema poole arvamuste alusel hinnata väga heaks. Mõlemapoolselt tuleb välja hea läbisaamine ning rahulolu.

K: „Ja tore on see, kui on toredad ametnikud (...) ja enamasti nad ongi toredad (...) meil on väga head suhted olnud nendega.“

„Väga hästi võiks ütelda jah. Et oleme sõbraks saanud (...) nii isiklikult. Mhehe.“

Intervjuus linnavalitsuse esindajaga tuli läbivalt ja üha uuesti esile see, kui väga nad koostööd Pauluse kogudusega väärtustavad ning et Pauluse kogudus on koostöö osas täitnud kõik nende ootused ja rohkemgi veel.

„Väga rahul oleme (...) Ega me tegelikult ei kujutagi hästi ette kedagi teist seda teenust pakkumas või osutamas. (...) Et ma arvan, et see on nagu (...) mina isiklikult olen küll väga rahul selle teenusega. (...) Ja just, et seda osutab Pauluse kogudus.“

L räägib ka sellest, kuidas asukoht ja ruumid jm on Pauluse koguduse puhul vältimatu sotsiaalabi teenuse osutamiseks „ideaalsed“. Kasutades tugevalt positiivset sõna rõhutab oma rahulolu koguduse tööga veelgi.

„Et kõik nagu teenuse osutamiseks on nagu (...) ruumid on suurepärased, inimesed on suurepärased (...) mingeid pretensioone inimestelt me ei ole siiamaani küll kuulnud /.../ Et noh, selles mõttes ainult positiivsed sõnad nende kohta.“

Kui ma küsisin veel täpsustuseks üle, kas oleks võimalik välja tuua midagi, mis võiks olla veel paremini või mis saaks teisiti olla, siis ei osanud L midagi välja tuua, vaid oma väljendustes kinnitas veelkord väga suurt rahulolu praegu pakutava teenusega.

„Mina nagu leian, et nad teevad niigi rohkem, kui meie oleme nagu teenusega ette näinud. (...) Et siis mul (...) ma küll ei julge midagi öelda, et midagi võiks nagu selle teenuse raames veel paremini olla, et nad niigi teevad rohkem, kui vaja.“

„Et me nagu selles mõttes, ideaali mõttes, et milline see pakkuja võiks ideaalis olla (...) siis mina praegu ütleks, et ta vastabki sellele ideaalsele pakkujale, keda nagu (...) keda me ootaksimegi.“

Kui intervjuu küsimused/teemad ammendusid ja küsisin, kas on veel midagi, mida L ise sooviks lisada, siis tuli esile jällegi see, et Pauluse kogudusega kui ühe sotsiaaltöö teenuse osutaja ja koostööpartneriga ollakse linnavalitsuse poole pealt väga rahul.

„Aa, ma ei teagi, ma mõtlen, et nad on ikka NII tublid, et ma tahaks neile ainult jõudu soovida. /---/ Et iseenesest jah, kuna see on nii öelda parem (.) see teenuse osutamine (.) kui me oodata oleme osanud (...) või (...) siis noh selles mõttes nagu mul midagi lisada ei ole ka (...) Et lihtsalt tahaks nendega teha koostööd veel ja veel (...) et just selle mõttega, et seal nii öelda pakutakse rohkem kui meie sisse ostame (...) et siis (...) siis sellise partneriga on lihtsalt rõõm töötada.“

Ehk siis rahulolu teenusega tuli välja kogu intervjuu vältel nii otseselt kui kaudselt ning kokkuvõtvalt võib öelda, et mõlemad osapooled, nii Linnavalitsuse spetsialist kui koguduse juht, hindavad koostööd väga edukaks.

6.2.4. Kohaliku koguduse tähtsus kohaliku kogukonna jaoks sotsiaaltöös

Linnavalitsuse spetsialist lähtub sotsiaaltöö määratlemisel ametlikust sotsiaaltööst (määratleb sotsiaaltööna ilmselt vaid ametlikku teenust või siis teine variant, et ta tunneb, et ametniku rollis olles eeldatakse temalt sotsiaaltöö ametlikust poolest rääkimist). Siin tulevad sisse erinevad kujutlused sellest, mis on üldse sotsiaaltöö, kes on sotsiaaltöö tegijad (kas ainult professionaalsed sotsiaaltöötajad või ka vabatahtlikud), sotsiaaltöö määratluse ning piiride

küsimus, mis on sotsiaaltöö, mis on sotsiaalne töö jne (vt eestpoolt ptk 1 „Sotsiaaltöö, sotsiaalne töö ja koguduse sotsiaaltöö“).

„Hetke roll on tõesti see, et on see vältimatu sotsiaalabi osutamise teenus.“

Hiljem toob L oma jutus sisse samuti „koguduse rolli“ mõiste, või õigemini räägib sellest, mis „ei ole koguduse roll“. L räägib sellest, et Linnavalitsus ootab koguduselt eelkõige seda, et nad täidaksid vältimatu sotsiaalabi pakkumisel kõiki lepingus kirjas olevaid nõudmisi ja kuna leping ei reguleeri otseselt seda, kas koguduses peaks toimuma ka mingil määral suurem suhtlus supiköögi klientidega või midagi sotsiaalnõustamise laadset, siis seda koguduselt ei oodata.

„Noh sest tegelikult sotsiaalnõustamist, kui sellist, teevad ka meie piirkonnakeskuste sotsiaaltöötajad (.) see ei ole nagu koguduse roll.“

Siin tuleb välja see, kuidas n-õ ametlikus sotsiaaltöös peetakse oluliseks spetsialiseerumist ja kindlate ülesannete täitmist ning piirides püsimist (Ewijk, 2010). Mõnes mõttes võib see saada ametlikus sotsiaaltöös piiravaks ja pärssivaks faktoriks inimese probleemide lahendamisel. Ei tohiks lasta tekkida olukorda, kus Inimesele ja tema probleemidele ei vaadata laiemalt, kui kitsalt etteantud võimalustest, piiridest ja normidest lähtuvalt. Selle tulemusena võib juhtuda, et inimene ei saagi lõpuks seda abi, mida ta tõeliselt vajaks.

Koguduse pool on vaba n.õ ametlikust sotsiaaltöö määratlemisest ja sellega kaasnevatest piiridest, mistõttu koguduse juht julgeb näha koguduse rolli sotsiaaltöös hoopis laiemalt. Sealjuures ilmneb ka, et sotsiaaltöö määratlus on K jaoks palju laiem.

K näeb koguduse olulist tähtsust selles, et inimesed ei satukski üldse sotsiaaltöö klientideks, et seda võiks sellisel määral, nagu vähegi võimalik, ennetada. Samas on koguduse osa ka tekkinud sotsiaalsete probleemide leevendamiseks või lahendamiseks vastavalt võimalustele midagi ära teha (Pauluse koguduse puhul on üks oluline väljund leitud supiköögis).

„Ja ma jõuan tagasi sinna, mida kogudus tegelikult teeb, et (...) Jumala sõna kuulutamine mõjub efektiivsemalt kui supiköök (...) aga sellegipoolest on supikööki tarvis (...) et ta ei kaota seda vajadust ära.“

K jutustab ka näite ühest mehest, kes „nägi välja, käitus ja lõhnas nagu klassikaline paadialune“, kuid hakkas oma sellises seisundis regulaarselt kirikus käima ning vaikselt hakkasid tema käitumine ja välimus muutuma.

„Ta hakkas muutuma (...) aeglaselt muidugi, vähehaaval (...) väga vähe haaval, nii et see muutumine toimus nagu lapse kasvamine, tasapisi (...) aga see on kindlas suunas liikunud, ja (...) me oleme selle üle väga rõõmsad.“

Sellest näitest tuleb samuti välja K arvamus, et kui koguduse kaudu saavad inimesed juhitud usu juurde, siis selle läbi saavad paljud probleemid lahendatud või ennetatud, kuna usk mõjutab inimese elu väga tugevalt ning toob muutuse inimese ellu.

„Mina olen ainult silmaga näinud muutust. Ja see on imeline. Et (...) et kui ainult rohkem inimesi suudaks leida tee Jumala juurde ja tema andide juurde, siis me, seda vähem me peaksime vaeva nägema supiköögi ja teiste hädade lahendamisega.“

Võimalik, et paljude sotsiaalprobleemide ja inimeste hädade üks põhjusi ongi usu puudumises ning elu mõtestamises (täpsemalt siis selles, et elu ei mõtestata). Religioon annab sageli inimestele pidepunkti ning suurema seesmise kindlustunde. See ei tähenda, et kõik inimesed peaksid astuma koguduse liikmeteks, kuid kasvõi kodutute puhul võiks religioon olla elu pidepunktiks, mis nende elus puudub, kuid mida nad väga vajavad.

Kui küsisin koguduse juhilt, kuidas ta näeb koguduse sotsiaaltöö tulevikku/ kuidas võiksid asjad tulevikus olla, siis tuli vastusest välja sarnane mõte: kui inimesed tunnevad Jumalat, siis neil ei ole ka suuri probleeme ja nad oskavad õigemal viisil elada. K loodab tulevikust seda, et probleemide tekkimine võiks saada ennetatud, mitte poleks vaja tegeleda juba tekkinud probleemidega ja tagajärgedega.

„Tulevikus võiks olla see, et kasvab peale põlvkond, kes tunneb Issandat, kes oma elu ära ei riku (...) kes oskab paremini elada, nii et supikööri vajagi enam ei lähe (...) et inimesed hoolitseksid üksteise eest ja oma suhteid ära ei rikuks, vaid nad peaksid kalliks inimsuhteid (...) olgu siis (...) et nad oskaksid peret luua ja seda hoida (...) et (...) ühiskonnas riigi seadused toetaksid positiivseid arenguid, mitte ei aitaks kaasa rikkumisele ja lagunemisele (...)“

Siinkohal tuleb muidugi rõhutada, et tegemist on koguduse juhi seisukohtadega, mistõttu on loogiline, et K usub ise sellesse, et usk võib muuta inimeste elusid, väga sügavalt. Samas,

kuna ta toob näitena edulugusid, siis tasuks ehk ilmalikul sotsiaaltööl mõelda, mida nendest kogemustest õppida, kuna kõige olulisem on lõpuks ikkagi see, et inimeste elud võiksid korda saada.

Väga olulisena tooksin välja inimestevaheliste suhete poole, mida koguduse juht oma jutus rõhutab. Sotsiaalabi klientidel ei ole enamasti head suhted oma lähivõrguga, lähivõrgustik on nõrk või väike (Nikitina, 2009). Neist paljudel on küll lähisugulased olemas, kuid omavahelised suhted on harvad või üldse katkenud (*ibid*). Samas inimene vajab toetavat lähivõrgustikku. Usulised väärtushoiakud ja põhimõtted seavad inimsuhted väga olulisele kohale, õpetavad neid hindama, hoidma ja taastama (olulisel kohal on näiteks armastus ja andustus). Koguduse keskel võib inimene leida enda ümber toetavaid inimesi ning saada ühtlasi osaks laiemast toetavast kogukonnast.

Näib, et koguduse sotsiaaltööl võib olla inimeste eludele sügavama mõtte andmisel ning sotsiaalvõrgustiku loomisel suur panus ja suur potentsiaal.

6.2.5. Kristliku usu mõju sotsiaaltöö tegemisele

Usk on miski, mis kahtlemata mõjutab sotsiaaltöö tegemise viisi, kui seda tööd teevad inimesed kes on ise usklikud (kristlased). Intervjuudest koguduse juhiga ja supiköögi töötajatega tuli läbivalt esile tugev mõjutatus usu poolt – seda nii asjade nägemise, mõtestamise, väärtushinnangute kui kõige muu osas. Muidugi on keeruline piire tõmmata, mis tuleneb täpselt inimese usust, mis lihtsalt tema kaasasündinud isikuomadustest vms, kuid mõningaid tähelepanekuid saab intervjuude põhjal usu mõju kohta siiski teha.

Esmalt tooksin välja, et usk mõjutab suhtumist oma töösse ja inimestesse kellega töötatakse.

Intervjuus supiköögi töötajatega oli näha nende suhtumises suurt tänulikkust – tänulikkust kõige selle eest, mida neil on õnn omada ning tänulikkust ka võimaluse eest töötada just nende abivajajatega, kellega nad seda igapäevaselt teevad.

„Aga siin, näiteks siin töötades ka mina olen küll õppinud Jumalat tänama selle eest, et mul on töö, mul on kodu, mul on pere, kes mind ootab ja vajab (...) et, et see tegelikult, see koht

väga palju iseennast ka kasvatab ja just tänama Jumalat selle pärast ja (...) et meil ei ole millestki puudust.“

Paistab, et kodututega töötamine on selles mõttes innustav, et avab silmi nägemaks, kuidas inimesed elavad, mis on elus oluline jne. Niivõrd raske sihtgrupiga töötades hakkab inimene oma väärtusi ümber hindama. Seda võib nimetada kasuks, mida inimene saab isikliku arengu mõttes, töötades nii raske sihtgrupiga. Samas vajab kodututega töötamise alustamine juba eelnevalt tugevaid väärtushoiakuid, sest vastasel juhul inimene ilmselt valiks hoopis mingi muu koha, kus töötada.

Vestluses supiköögi töötajatega väljendasid nad, et teevad oma tööd rõõmuga, vaatamata sellele, et palk on minimaalne ja töötada tuleb inimestega, kellega paljud teised inimesed parema meelega kokku ei puutuks.

„Noh meil on ka hea tunne (...) kui sa oled talle süüa andnud, sa oled talle riided andnud, sa oled teda kuulanud, oled teda natuke lohutanud (...) vahel oskame nõu anda (...) nad on nii erinevad. (...)

Väljend „hea tunne“ annab edasi rahulolu emotsiooni, supiköögi töötajad soovivad aidata ning see soov on seestpoolt lähtuv.

Usk mõjutab viisi, kuidas asju nähakse/tõlgendatakse. Intervjueeritava jutust tuli välja näiteks uskumine sellesse, et mõistmine, hoolimine ja kaastunne supiköögi klientide suhtes, on miski, mille Jumal on andnud.

„Ega ausalt öeldes igaiüks ei saa [ei suuda kodututega töötada] (...) ikka Jumal on andnud selle anni, et saab niimoodi töötada.“

Näha oli supiköögi töötajate hooliv ja mõistev suhtumine klientidesse, mitte kuidagi ülevalt alla vaatav suhtumine.

„Nad on täpselt luust ja lihast inimesed, hehe.“

„Ega me ei vaata neid kui (...) noh musti või koledaid, sest me teame igat konkreetset inimest (...) põhimõtteliselt (...) no mitte kõiki, aga enamus. (.) Onju, me teame tema lugu (.) me suhtume temasse täpselt niimoodi noh, noh nagu me oma vahel (...)"

Võib öelda, et supiköögi töötajatel ei ole eelarvamusi kodutute suhtes ega distantsi hoidmist nendega, kodutuid ja teisi kliente võetakse kui endaga võrdseid. Tähelepanuväärne on julgus n.ö tunda neid kodutuid ka väljaspool supiköögi keskkonda.

„Ja kui tänaval tuleb vastu, mina küll ütlen neile [kodututele, kelle näod on supiköögist tuttavaks saanud] „tere“ (...)“

Supiköögi töötajate jutust tuleb välja mitteformaalne lähenemine klientidele. Huvitav on ka see, et supiköögi töötajad ei kasuta ise supiköögi klientidest rääkides mitte kordagi kogu pika intervjuu jooksul sõna „klient“. Nad lähenevad supiköögi klientidele endaga võrdse tasandilt, väljendades isiklikku lähenemist ja hoolimist – seda et „kliendid“ lähevad töötajatele n-ö päriselt korda.

Toon välja mõned näited sügavamatest inimsuhetest supiköögi klientidega (mitte abistaja-klient suhe):

1) *„ Ja siis ta [üks pikka aega supiköögis käinud naine, kes sai oma elu lõpuks järje peale] käis mitu korda minuga koos siin teed, minu juures jõime teed ja siis ta näitas oma kodu ja ta sai tööle ja (...)“*

Näitab, et supiköögis käijaga on tekkinud nii tugev side, et isegi hiljem, kui vajadus supiköögi külastamise järele kadus, hoitakse ikkagi sidet, antakse teada käekäigust, tahetakse jagada ka oma elu rõõmsamat poolt. Eriti suurt lähedust väljendab oma koju kutsumine (kodu näitamine).

2) *„Üks [supiköögis käija] tuli turu peal juurde, kallistas, et tead, Linda [nimi muudetud], ma sain endale naise ja nüüd me kasvatame parte.“*

Sellest näitest tuleb samuti välja, kuidas endine klient tahab jagada positiivsetest muutustest oma elus. Ning see, et (endine) klient tuleb juurde ja kallistab, väljendab tugevat emotsionaalset sidet ja absoluutset mitteformaalsust.

3) *„Vaata oli üks noor naine [alkoholisõltuvuses olnud supiköögis käija], kes mulle siin sõbrannaks sai (...)“*

See, et S väljendab juba oma sõnades supiköögis käijaga „sõbrannaks saamist“, näitab juba absoluutset formaalselt tasandilt väljumist.

Mõnes mõttes kõnelevad need näited sellest, kuidas töötaja läheb n.ö üle piiri, ei tõmba jäika piiri töö ja eraelu vahele. Samas võib ametliku piiri ületamine tuua sageli rohkem kasu, kui väga rangelt piiridesse jäämine.

Koguduse sotsiaaltöö tegijad ei hoia klientidega suheldes distantsi, sh ka emotsionaalset distantsi. Nad n-ö võtavad kliente südamesse, hoolides inimestest, kellega kokku puututakse/ keda aidatakse palju enam kui eeldatav oleks. Ewijk (2010) on rõhutanud, et sotsiaaltöö juures on äärmiselt oluline abivajaja ja abistaja omavaheline suhe ning usalduse võitmine. Selleks, et inimest toetada, peab sotsiaaltöö tegija olema tähelepanelik kuulaja ning avama ennast teise inimese tunnete, ideede ja emotsioonidele. See on üldine hea sotsiaaltöö lähenemisviis. Koguduse sotsiaaltöös rakendub see põhimõte loomulikult viisil, kuna kristlikele väärtustele seesmiselt omane armastus, hoolimine, teiste inimeste väärtustamine ning teenimine.

Sotsiaaltöö tegemise viisi mõjutab usk tugevalt veel seeläbi, et inimeste abistamine ei lähtu mitte välisest motivatsioonist vaid sisemisest motivatsioonist, kristlased/ kristlik organisatsioon ei lähtu sotsiaaltöös ja inimeste aitamisest mitte ettekirjutustest, mis kellegi poolt ette antud, vaid missioonitundest (tundest, et just minu osa on aidata, muuta abivajajate elu paremaks). Ilmalikest sotsiaaltöö ja sotsiaalse töö tegijatest võiks siinkohal paralleele tõmmata MTÜ-de poolt tehtava tööga, kus samuti on tihtipeale määrav sisemine motivatsioon, kõrge missioonitunne, pühendumus teiste abistamisele.

Intervjuust linnavalitsuse spetsialistiga tuli päris mitmes kohas välja, kuidas ta näeb/teab, et usk mõjutab seda, kuidas Pauluse koguduses vältimatut sotsiaalabi pakutakse.

„Aga me lihtsalt ise teame, et see on seal natuke teistmoodi kohtlemine, kui võib-olla oleks päris nii öelda mittekristliku organisatsiooni kaudu teenuse osutajaks.“

„Lihtsalt on näha, et need inimesed on seal tegelikult nagu nii öelda suurema südamega (.) või nad on selles mõttes (.) nende väärtushinnangud ikkagi, mm, nii öelda lasevad nendel tööd teha selliste inimestega.“

L märkis oma jutus mitmel korral ära ka selle, et kogudus ei lähtu supiköögi teenuse osutamisel ainult etteantud teenusekriteeriumite täitmisest, vaid nad tegelevad supiköögi klientidega rohkem, kui lihtsalt kõhu täissöötamise tasandil (ka suhtlemise pool).

„Tegelikult väga kiidetakse ikkagi seal neid koguduse töötajaid, kes ikkagi nendega ka suhtlevad vahepeal ja, mm (...) noh, et seda nagu nad ei pea tegema (...) aga ma tean, et nad teevad.“

Intervjuud kahe osapoolega – linnavalitsuse spetsialistiga ning supiköögi töötaja(te)ga – on üksteist kinnitavad. Need edastavad sarnase kirjelduse sellest, kuidas supiköögis koheldakse kliente austusega nende kui inimeste suhtes, neid ka muul viisil abistades, kui vaid vältimatu sotsiaalabi jagamine toidu ning riietuse näol. Sellega pakutakse neile rohkemat, kui oleks eeldatav, kuid just see on miski, mida kodutud tegelikult väga vajavad.

6.2.6. Lisaväärtus, mida supiköögi küllastajatele pakutakse

Kristliku inimesekäsitlemise kohaselt koosneb inimene kolmest tasandist: vaim, hing ja ihu. Vajakajäämised ühe osa puhul mõjutavad ka teisi osi, sest inimene on tervik. Inimene ei vaja elus vaid füüsiliste vajaduste rahuldamist (toit, riietus, peavari), vaid inimese elus on olulised ka eesmärgid ja kõrgem mõtestatus, mis on sageli seotud spirituaalsusega. Payne (2005) sõnastab spirituaalsuse kui inimese otsingu tähenduse ja eesmärgi järele elus ning need otsingud on üks oluline tunnus, mis inimest loomast eristab.

Inimese elus saavad püsivad muutused toimuda siis, kui lisaks materiaalsetele katmisele, saab ta oma elu ümber mõtestada ka hingelisel ja vaimsel tasandil. See on ka põhjuseks, miks koguduses tehtava sotsiaaltöö eesmärgiks ei ole lihtsalt pakkuda suppi, riideid vms, vaid inimest püütakse toetada terviklikkusest lähtuvalt (vt eestpoolt ptk 2.1 „Holism kristlikus sotsiaaltöös“).

Hingelise ja emotsionaalse poole pealt püütakse olla inimesele toeks neid kuulates, nendega vesteldes. Vaimuliku poole pealt püütakse inimestele samuti midagi pakkuda, näiteks jagades Jumala sõna või lauldes vaimulikke laule. Seda pole küll otseselt supiköögis väga suurel määral tehtud, kuna kui inimene tunneb, et sooviks vaimuliku poole pealt midagi enam, siis kirik pakub seda supiköögi kontekstist väljaspool nagoonii. Siiski on vabatahtlikud käinud mingil perioodil supiköögis palvusi pidamas (kord nädalas).

K: „Jah, jah, nad lähevad ise kohale, vaatavad, millal neid [inimesi supiköögis] rohkem koos on ja siis loevad ja laulavad.“

Vaimuliku poolega ei olda pealetükkivad, vaid püütakse ära tunda, kas inimene ise seda soovib või mitte. Kõik koguduse töötajad on ise usklikud inimesed ning huvi korral saab põhimõtteliselt ükskõik kelle käest usu kohta küsida.

„Ja kui neil on nagu huvi, et küsida ja, siis on inimene ju olemas. (...) Et kõik kiriku töötajad on kiriku liikmed. (...) Et ega kirikus ei saagi ju midagi teha, kui sa ise sellesse ei usu. Mheh, see ei ole ju mõeldav.“

Sageli on inimesed igavikulisematele teemadele rohkem avatud eriti enne surma (kui inimene tajub, et tema elu hakkab lõppema). Siis otsitakse seda n.ö lisapoolt, mida kirikus Jumala Sõna näol pakutakse, palju suuremal määral.

„Nii et nad enne surma lähvad selliseks härdaks (...) nad kuidagi tunnevad ära (...) ja siis nad nii nagu igatsevad seda Jumala Sõna.“

Vabatahtlikud on supiköögis jaganud Jumala Sõna ja laulud vaimulikke laule. Supiköögi külastajatele on see üldiselt väga korda läinud, kuigi inimesi on muidugi erinevaid.

„Ja Laura [nimi muudetud] ka väga hästi laulab ja Robertiga [nimi muudetud] koos ka (...) ja siis nad rääkisid ja nad oma selle piiblikoha nad toovad selle tänapäevasesse [konteksti] (...) ja ka nende endi elud kuidagi puudutavad (...) Et, et nad tegelikult väga tahavad [kodutud tahavad kuulata] (...)“

Põhjus, miks kodutud tahavad vabatahtlikke kuulata ja nendega rääkida, võib olla ka mitte ainult selles, et nad tahaksid nii väga Jumala sõnast rohkem teada saada, vaid nad vajavad lihtsalt seda, et nendega kui võrdsetega räägitaks – kui inimestega, mitte kui kodututega.

Eva Kõiv (2004) kirjeldab oma magistritöö tulemustes, et kodutud räägivad meelsasti oma elust, probleemidest ja unistustest. Nad on samade vajaduste ja soovidega nagu kõik teised inimesed: tahavad, et keegi neist lugu peaks, et keegi nendest hooliks ja neid armastaks (Kõiv, 2004). Kodutud vajavad toetust ja abi ning võrdset kohtlemist.

Supiköögi igapäevaelus on Jumala sõna teemadel valmis ka supiköögi töötaja ise inimestega rääkima ning vastama nende küsimustele nii nagu ta suuteline on.

„Kui nad ka küsivad ja uurivad [Jumala sõna kohta], ma püüan rääkida nii palju, kui ma oskan (...)“

Sageli on supiköögi töötaja seal käijatele ka nagu ema eest, kes neid noomib ja õpetab.

Koguduse juht rääkis intervjuus sellest päris mitmes kohas:

„Supi jagaja ise iga päev manitseb neid. Hehehhee (...) Igatepidi.“

„Jaa-ja, jah, et noh see manitsemine on nagu rohkem kui ainult Jumala sõnaga (...)“

„Supiköögi töötaja meenutab väga nagu lasteaija kasvatajat, aga nii tulebki neile sõnad peale lugeda (...) meelde tuletada, mis on neil vaja ette võtta või teistmoodi teha (...) sest (...) nad ei ole ju sinna kogemata sattunud, nad on ikka elus vigu teinud (...) ja siis tuleb neile meelde tuletada, mida nad peaksid enda juures parandama ja muutma (...) ja tema õpetab neile ka söögipalvet.“

Supiköögi töötajate endi jutust tuli sama moodi välja nende kui emade/kasvatajate roll supiköögi töötajate suhtes.

„Me siin tihti oleme niikui emad, mõnele ka vanaema eest.“

See tähendab ühtlasi ka, et supiköögi töötajad võtavad vastutuse inimeste eest – julgevad neid kasvatada. Eestis ei julgeta üldiselt isegi võõraid lapsi kasvatada (märkusi teha), rääkimata täiskasvanutest, kuna usk isiku valikuvabadusse on niivõrd suur.

Toon välja ka paar konkreetset näidet supiköögi töötaja jutust, kus S on supiköögis käijaid õpetanud/manitsenud:

„Ja kui on tulnud siin, on juhuseid, kus tulevad (supiköögi kliendid), et naine ei luba koju. Ja ma ütlen, et, kas sa andeks oled palunud, hehe, ja tead [tema vastab siis, et] „ei ma ei mõtlegi“, siis no vat nii sa ei saagi.“

„Eile hakkas üks lurpima ja ütlesin „Mis nüüd toimub?“. (...) Ütles: „Ai, ma tean jaa, Lindaga [nimi muudetud] ei tohi ju lurpida..“. (...) Hehehe, juba selge kõik.“

Inimestest hoolimine ning sellest tulenevalt sageli inimeste heaks rohkem tegemine, kui oodatav oleks, tuleb välja kõneviisist ja sõnakasutusest, mida supiköögi töötajad klientide kohta kasutavad ning konkreetsetest juhtumitest, millest nad intervjuu käigus rääkisid. Supiköögis käivaid abivajajaid „võetakse südamesse“, mitte ei distantseerita ennast nendest.

S: „Mul see [nimetab inimese nime] on kõige rohkem südames, et tal olid käed ära külmunud /.../ ja siis me siin ravisime.. {---} ...leotasime lahti (...) no tal oli ära, käed olid mustad (...) iga päev siis tegin /.../ tegin neid protseduure talle.“

S toob näite sellest, kuidas ta ei suutnud öösel magama jääda, kuna mure ühe kodutu pärast, kellele tal polnud kindaid pakkuda (kõik olid otsa lõppenud), oli niivõrd suur (öösel saabus suur külmalaine). Räägib sellest loost suure kahetsustooniga hääles, ning on näha, et isegi praegu see mõjutab teda.

„SIIS ma mõtlesin, siis ma sain ise ka hea õppetunni, et ei tohi ikka nii (...) ükskõik, kuidas, aga peab ikka aitama (...) ei saa, sest öösel mul oli NII halb (...) küll ma palvetasin ja tegin. (...) Muidugi tema tuli järgmine päev rõõmsa meelega, tema oli endale koha leidnud (.) aga mul oli endal südames nii halb.“

Intervjuust Linnavalitsuse spetsialistiga ilmnis kristliku poole pidamine lisaväärtuseks.

„Ma usun (.) et see kristlik taust seal nagu võib olla pigem just plussiks.“

„Kuidas nagu see muu keskkond (.) seal ümber need ruumid ja kõik see (...) noh selline kaasnev teema ja mõju, mm (...) et ütleme praegu näeme, et ikkagi nendele klientidele see kiriku mõju on ikkagi pigem distsiplineeriv, käitumist korrigeeriv (...) see, no ehk (...) ehk, kes suudab nagu veel vastu võtta mingeid väärtusi ja põhimõtteid, et siis see nagu (...)“

Mida L oma jutuga ilmselt öelda tahab, on see, et kiriku keskkond saab supiköögile ja selle klientidele tulla ainult kasuks.

Võib öelda, et koguduse sotsiaaltöös on lisaväärtuseks suur hoolimine inimestest - hoolimine, mis ületab seda hoolimise taset, mis on sotsiaaltöö tegijate puhul eeldatav ja tavaline. Hoolimisest lähtub omakorda abivajajatega suhtlemise viis.

Lisaks pakutakse veel vaimulikku poolt, mis on küll ühtepidi koguduse laiem eesmärk, kuid samas ei saa seda lahutada ka sotsiaaltöö valdkonnast.

Kokkuvõte

Koguduste sotsiaaltöö omab Eesti sotsiaaltöö tervikus suhteliselt suurt osa, kuigi sellest eriti palju ei teata ega sellest palju räägita. Kristliku sotsiaaltöö lähenemine ja strateegiad võivad olla veidi erinevad ilmaliku sotsiaaltöö omadest, kuid eesmärk aidata abivajajaid on üks. Sotsiaaltöö strateegiate eesmärgiks on tõsta inimestes lootust, endast lugupidamist ja loovat, ülesehitavat potentsiaali (Proposed Global ..., 2014) ning isegi, kui koguduse sotsiaaltöö strateegiad pole Eestis levinud ilmaliku sotsiaaltöö eesmärkidega alati täpselt ühtivad, on need siiski edukad ühiste sotsiaaltöö eesmärkide täitmisel. Ilmalikul sotsiaaltööl oleks tegelikult kristlikust sotsiaaltööst nii mõndagi õppida. Selleks, et ise rohkem teada kristlikust sotsiaaltööst (täpsemalt koguduse sotsiaaltööst) ning samuti tõsta teiste teadlikkust selles valdkonnas, sai valitud ka käesoleva uurimustöö teema.

Uurimustöö eesmärgiks oli saada ülevaade EELK Tartu Pauluse Koguduses tehtavast sotsiaaltööst erinevate osapoolte arvamuste alusel, mida toetasid püstitatud uurimisülesanded. Uurimisülesannetest lähtuvalt said läbi viidud intervjuud koguduse juhi, supiköögi töötaja(te)ga ning Linnavalitsuse esindajaga. Intervjuude käigus erinevate osapooltega tulid esile erinevad mõtted ja arvamused, kuid vastuolusid nende vahel ei ilmnunud ning erinevate inimeste nägemused olid teineteisele täienduseks. Usun, et kokku andis see hea tervikpildi Pauluse koguduses tehtavast sotsiaaltööst.

Intervjueeritute arvamuste ja kirjelduste analüüsimise tulemusena võib Pauluse koguduse sotsiaaltöö kohta teha mitmeid üldistusi ja järeldusi.

Tartu Pauluse kogudus panustab sotsiaaltöösse/ sotsiaalsesse töösse väga mitmekülgselt. Koguduse juhi pilt sotsiaaltööst Pauluse koguduses oli kõige mitmekülgsem ning laiem, supiköögi ja linnavalitsuse spetsialisti mõtted olid rohkem piiritletud nende Pauluse sotsiaaltöö osadega, millega nad ise tihedamalt seotud on. Kõige silmapaistvam ja kõige enam üldsusele teada koguduse sotsiaaltöö osa on Pauluse koguduse puhul vältimatu sotsiaalabi jagamine, kuid tegelikult on veel mitmeid muid valdkondi, milles Pauluse kogudus sotsiaaltöö või sotsiaalse töö alal olulist rolli omab: info jagamine ja n-õ abivajajate suunamine õigesse kohta, lastehoid, eakatele koguduseliikmete sünnipäevade meelespidamine. Lisaks igapäevane

loomulik abistamistöö, mis toimub inimeselt inimesele ning Jumala sõna kuulutamine sotsiaalse töö tegevusena.

Osa koguduse sotsiaaltööst on suunatud koguduseliikmetele, kuid suur osa on suunatud ka väljapoole. See tähendab, et koguduse sotsiaaltööst võib olla abi ka neile, kes ise muidu koguduse eluga seotud ei ole ehk kogudusel on suur potentsiaal laiema kogukonna abistamisel, mida ei ole praegu ilmselt veel täiel määral ära kasutatud. Koostöö kohaliku omavalitsuse ja Pauluse koguduse vahel on seoses vältimatu sotsiaalabi teenuse osutamisega küll juba praegu päris tihe. Senist koostööd võib mõlema poole arvamuste alusel hinnata väga heaks, kogudus on usaldusväärne partner ning on ületanud koostööpartnerina linnavalitsuse ootusi.

Võib öelda, et koguduse sotsiaaltöös on lisaväärtuseks suur hoolimine inimestest - hoolimine, mis ületab seda hoolimise taset, mis on sotsiaaltöö tegijate puhul eeldatav ja tavaline. Hoolimisest lähtub omakorda abivajajatega suhtlemise viis. Lisaks pakutakse koguduse poolt veel vaimulikku poolt, mis on küll ühtepidi koguduse laiem eesmärk, kuid samas ei saa seda lahutada ka sotsiaaltöö valdkonnast. Koguduse üldine tegevus võib olla inimestele toeks tänu laiema sotsiaalvõrgustiku ja kogukonda kuulumise pakkumisele ning ka elule sügavama mõtte andmisele.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kirik on sotsiaalsel alal tegutsejana avatud koostööks, tehes koostööd ka kohaliku omavalitsusega. ning muudab Eestis tehtavat sotsiaaltööd mitmekülgsemaks. Tartu Pauluse kogudus on üheks positiivseks näiteks sellest, kuidas kiriklik sotsiaaltöö täidab kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöös olulist rolli. Uurimustöö eesmärk, saada parem ülevaade Pauluse koguduse sotsiaaltööst, sai täidetud. Loodetavasti on see üheks sammuks selle suunas, et teadlikkus koguduses tehtavast sotsiaaltööst võiks tõusta ning osataks ära kasutada koguduse sotsiaaltöö potentsiaali, kuna kirik on oluliste väärtuste kandja, seda eriti suhtumises abivajajatesse.

Kasutatud allikad

2007. aasta rahvusvaheline usuvabaduse aruanne Eesti kohta. (2007). Ameerika Ühendriikide suursaatkonna koduleheküljel (<http://estonian.estonia.usembassy.gov/usuvabadus2007.html> 29.05.14).

Christian Social Services. (2011). Mizrahi, T., Davis, L. E. (Toim). *Encyclopedia of Social Work. 20th Edition.* NASW Press, Oxford University Press, 282-288.

Cnaan, R. A. (1997). Recognizing the Role of Religious Congregations and Denominations in Social Service Provision. Reisch, M., Gambrill, E. (Toim). *Social Work in the 21st Century.* California: Pine Forge Press. 271-284.

Diakoonia lähtekohad. Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku diakooniatöö koduleheküljel (http://www.eelk.ee/diakoonia/y_diakoonia_lahtekohad.php 15.15.14).

Diakooniatöö kogudustes. Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku diakooniatöö koduleheküljel (http://www.eelk.ee/diakoonia/y_diakooniatoo_kogudustes.php 15.05.14).

Ewijk, H. van. (2010). *European social policy and social work: citizenship-based social work.* London; New York: Routledge.

Fitzpatrick, S.; Christian, J. (2006). Comparing Homelessness Research in the US and Britain. *European Journal of Housing Policy.* Vol 6, no 3, 313-333.

Hare, I. (2004). Defining Social Work for the 21st Century: The International Federation of Social Workers` Revised Definition of Social Work. *International Social Work,* 47, 407-424.

Hirsjärvi, S.; Remes, P; Sajavaara, P. (2007). *Uuri ja kirjuta.* Tallinn: Medicina.

Illik, E. (2011). *Kiriku roll Eesti sotsiaaltöös.* Bakalaureusetöö. Usuteaduskond. Tartu Ülikool.

Kits, M. (2011). *Kirikute osatähtsus sotsiaalhoolekandes- võimalused ja probleemid (Tartu linna kirikute näitel).* Lõputöö. Sotsiaaltöö õppetool. Lääne-Viru Rakenduskõrgkool.

Kogudused. (2005). Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku kodulehekülj (<http://www.eelk.ee/kogudused.php> 29.05.14).

Kurg, I. (2012). Koguduste oikumeeniline koostöö kogukonnas. Kurg, I., Linnas, R., Üprus, A. (Toim). *Kirik keset küla. Koguduse ja kohaliku omavalitsuse koostöö. Teatmik.* EELK Diakoonia- ja ühiskonnatöö talitus. 54-76.

Kõiv, E. (2004). *Kodutus Tartu linnas: põhjused ja võimalikud lahendused.* Magistritöö. Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika osakond. Tartu Ülikool.

Kõre, J. (2003). Kodutus ja sotsiaaltöö – Eesti lahendused. *Sotsiaaltöö* 1/2003. 10-13. Tallinn. Sotsiaalministeerium.

Kõre, J.; Kiik, R.; Boswinkel, E. (2006). Homelessness in Estonia – Problem of the Individual or the Society?. *European Journal of Housing Policy.* Vol 6, no 3, 297-312.

Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis.* Tallinn: OÜ Infotrükk.

Nikitina, J. (2009). *Sotsiaalabisüsteemiga hõlmatud Tartu perekonnad abivajajate ja abisaajatena.* Magistritöö. Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut. Tartu Ülikool.

Olsson, L.-E.; Nordfeldt, M. (2008). Homelessness and the Tertiary Welfare System in Sweden – The Role of the Welfare State and Non-profit Sector. *European Journal of Homelessness.* Vol 2, 157-172.

Payne, M. (2005). *Modern Social Work Theory.* Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.

Parton, N. (1999). Reconfiguring Child Welfare Practices: Risk Advanced Liberalism, and the Government of Freedom. Chambron, A. S., Irving, A., Epstein, I. (Toim). *Reading Foucault for Social Work.* New York: Columbia University Press.

Proposed Global Definition of Social Work. (2014). (<http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/> 14.05.14).

Reede, K. (2012). Avalike teenuste delegeerimine kogudustele. Kurg, I., Linnas, R., Üprus, A. (Toim). *Kirik keset küla. Koguduse ja kohaliku omavalitsuse koostöö. Teatmik.* EELK Diakoonia- ja ühiskonnatöö talitus. 13-36.

Saar, A. (2012). Eestimaalane ja tema usk sotsioloogi pilgu läbi. Jõks, E. (Toim.) *Astu alla rahva hulka: artikleid ja arutlusi Eesti elanikkonna vaimulaadist.* Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda. 49-75.

Selg, M. (2013). *Sotsiaaltöö koht ühiskonnas. Sotsiaaltöö defineerimine.* Loengukursuse „Sotsiaaltöö teooria“ õppematerjal. Tartu Ülikool. Tartu.

Selg, M. (2013). *Sotsiaaltöövälise diskursuste mõju sotsiaaltööle.* Loengukursuse „Sotsiaaltöö teooria“ õppematerjal. Tartu Ülikool. Tartu.

Strömpl, J. (2013). *Uurimistöö meetodid.* Loengukursuse „Kvalitatiivsete meetodite üldkursus“ õppematerjal.

Sotsiaalala töötaja eetikakoodeks. (2005). Sotsiaalministeeriumi kodulehekülj (http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/Sotsiaalhoolekanne/sotsiaaltootaja_eetikakoodeks.pdf 29.05.14).

Sotsiaalhoolekande seadus. Riigi Teataja I 1995, 21, 323.

Sotsiaaltöö. EELK Tartu Pauluse koguduse koduleht. (<http://www.eelk.ee/~tpauluse/tooharud-sots.html> 18.03.14).

Strömpl, J. (2012). Erialaidentiteedi peegeldus Eesti sotsiaaltöö narratiivis. *Sotsiaaltöö* 5/2012. 49-53. Tallinn. Sotsiaalministeerium.

Tamm, T.; Tiko, A. *Sotsiaaltöö professiooni kasvuraskused ühiskonnas.* (http://www.sotsiologia.ee/vana/esso3/6/tiia_tamm_anne_tiko.htm 31.05.14).

Vältimatu sotsiaalabi osutamine Tartu linnas. (2014). Tartu Linnavalitsuse koduleht (http://www.tartu.ee/?lang_id=1&page_id=3258 11.05.14).

Vältimatu sotsiaalabi teenuse hankeleping nr 13-8412. (2013). Tartu.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, JOHANNA TOPLAAN (sünnikuupäev: 11.10.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
EELK TARTU PAULUSE KOGUDUSE SOTSIAALTÖÖ,

mille juhendaja on MERLE LINNO

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 2.06.2014